

Uniwersytet Opolski
Plac Kopernika 11a
45-040 Opole

za pośrednictwem:
Rady Doskonałości Naukowej
pl. Defilad 1
00-901 Warszawa
(Pałac Kultury i Nauki, p. XXIV, pok. 2401)

Grzegorz Balawajder
Uniwersytet Opolski
Instytut Nauk o Polityce i Administracji

Wniosek

z dnia 25.05.2023

o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o polityce i administracji

Określenie osiągnięcia naukowego będącego podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Monografia autorska:

Granice Unii Europejskiej w kontekście współczesnych wyzwań kryzysu uchodźczo – migracyjnego, brexitu i pandemii koronawirusa

Wniosuję – na podstawie art. 221 ust. 10 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 zm.) – aby komisja habilitacyjna podejmowała uchwałę w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w głosowaniu **tajnym/jawnym***¹

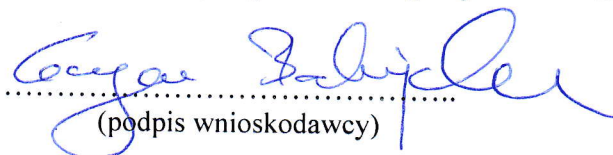
Zostałem poinformowany, że:

Administratorem w odniesieniu do danych osobowych pozyskanych w ramach postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego jest Przewodniczący Rady Doskonałości Naukowej z siedzibą w Warszawie (pl. Defilad 1, XXIV piętro, 00-901 Warszawa).

Kontakt za pośrednictwem e-mail: kancelaria@rdn.gov.pl, tel. 22 656 60 98 lub w siedzibie organu. Dane osobowe będą przetwarzane w oparciu o przesłankę wskazaną w art. 6 ust. 1 lit. c) Rozporządzenia UE 2016/679 z dnia z dnia 27 kwietnia 2016 r. w związku z art. 220 - 221 oraz art.

232 – 240 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w celu przeprowadzenie postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego oraz realizacji praw i obowiązków oraz środków odwoławczych przewidzianych w tym postępowaniu.

Szczegółowa informacja na temat przetwarzania danych osobowych w postępowaniu dostępna jest na stronie www.rdn.gov.pl/klauzula-informacyjna-rodo.html

(podpis wnioskodawcy)

Załączniki:

1. Dane wnioskodawcy
2. Kopia dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia doktora
3. Autoreferat
4. Wykaz osiągnięć naukowych

¹ * Niepotrzebne skreślić.

Autoreferat

1. Imię i nazwisko

Grzegorz Balawajder

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

- magister ekonomii, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich w Opolu, Instytut Nauk Ekonomicznych, 1989 r.

- doktor nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce, Uniwersytet Wrocławski, Wydział Nauk Społecznych, 2000 r. Tytuł dysertacji: *Światowe zadłużenie państw jako problem globalny*. Promotor: dr hab. prof. UO Stefan Marek Grochalski, recenzenci: prof. dr hab. Teresa Łoś-Nowak, prof. dr hab. Jerzy Świeca.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- 1.10.2000 r. do nadal – Uniwersytet Opolski, Wydział Nauk o Polityce i Komunikacji Społecznej, Instytut Nauk o Polityce i Administracji

- 1.10.2008 r. do 30.09.2014 r. – Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Wydział Nauk Stosowanych.

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. punkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 r. pozycja 478 z późniejszymi zmianami.)

4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego

Grzegorz Balawajder

Granice Unii Europejskiej w kontekście współczesnych wyzwań kryzysu uchodźczo – migracyjnego, brexitu i pandemii koronawirusa.

Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego. Studia i monografie nr 623 Opole 2022.

ISBN 978-83-7395-882-1.

Recenzenci: Jarosław Jańczak, Katarzyna Czornik.

4.2. Omówienie celu naukowego pracy i osiągniętych wyników wraz ze wskazaniem obszarów ich ewentualnego wykorzystania

Problematyka granic i pogranicza stanowi istotne zagadnienie w obszarze geografii politycznej, ale jest również przedmiotem zainteresowania historyków, politologów, ekonomistów, socjologów, antropologów oraz prawników. Co istotne (i zrozumiałe), przedstawiciele poszczególnych dziedzin badają instytucję granicy z punktu widzenia swojej dyscypliny i związanego z nią zakresu przedmiotowego w oparciu o odpowiednie narzędzia i metodologię.

W dyskursie nad rolą granicy ważne jest powiązanie tego pojęcia z takimi kategoriami, jak terytorium, terytorialność oraz suwerenność państwa. Linia rozdzielająca terytorium dwóch państw, to granica państwowa. Jej definicja stanowi, że jest to płaszczyzna prostopadła do powierzchni ziemi, oddzielająca państwa lub obszary bez określonej przynależności (na przykład morza, oceany czy lądolody). W tym kontekście granica państwowa określa przynależność konkretnych obszarów lądowych, akwenów morskich, przestrzeni powietrznej i podziemnej do danego państwa.

Kwestia granic najczęściej była i jest analizowana w odniesieniu do państwa, ponieważ granice polityczne pomiędzy państwami i narodami dotyczą z jednej strony ich styczności a z drugiej ich przestrzennego rozdzielania. Od lat dziewięćdziesiątych XX w. obserwujemy wzrost zainteresowania granicami i problemem pogranicza na gruncie różnych dyscyplin akademickich. To zainteresowanie uwidacznia się w najróżniejszych, czasami sprzecznych, tendencjach. Ponowne zainteresowanie znaczeniem granic jest z jednej strony efektem wzrostu nacjonalizmów i tendencji separatystycznych. We współczesnym świecie kwestia tożsamości narodowej stała się podstawą kulturowej legitymizacji państw narodowych.

Z innej strony, zainteresowanie tożsamością oraz granicami jest również konsekwencją rewitalizacji ruchów etnoregionalnych, przemieszczeń związanych z migracją a także skutkiem uchodźstwa oraz przymusowych wędrówek lub przesiedleń będących odpowiedzią na narzucenie obcego panowania poprzez kolonizację.

Lata dziewięćdziesiąte XX w. i pierwsze dekady XXI w. pokazały, że wraz z pogłębianiem się procesu globalizacji i rozwojem procesów integracji państw, zwłaszcza na kontynencie europejskim, pojawiły się pytania dotyczące ewolucji funkcji granic oraz rozwoju tożsamości terytorialnych.

Przykładem wzrostu zainteresowania granicami począwszy od lat 90-tych, jest instytucjonalizacja studiów nad granicami, czego dowodem mogą być powstałe stowarzyszenia badań nad granicami, na przykład *International Boundary Research Unit* (IBRU) w Durham (Wielka Brytania), *Association of Borderlands Scholars* w Nowym Meksyku czy też *Geopolitics Research Center* w Londynie.

Zasadniczym celem badawczym monografii jest analiza funkcjonowania granic w Unii Europejskiej (UE) w warunkach wyzwań związanych z kryzysem migracyjnym, brexitem oraz z pandemią COVID-19. Częstkowe cele badawcze obejmują ukazanie specyfiki granic i ich zmieniającej się funkcji w kontekście rozwoju procesów integracyjnych a także analizę instytucjonalnego wymiaru granicy w świetle regulacji unijnych.

Na podstawie analizy źródeł oraz innych materiałów poświęconych badanemu zjawisku, skonstruowano główne problemy badawcze, które dotyczą problematyki granic. Dotyczą one istotnych pytań badawczych:

- 1/ Czym jest współczesna granica państwa?
- 2/ W jakim stopniu proces globalizacji zmienia postrzeganie granic i na ile implikuje to przyszłość państwa narodowego?
- 3/ Jakie funkcje pełnią współcześnie granice i w jakim wymiarze przebiega ich ewolucja?
- 4/ Jaki jest instytucjonalny wymiar granicy i jej ochrony w świetle regulacji Unii Europejskiej?
- 5/ W jakim stopniu kryzys migracyjny, brexit a także pandemia COVID-19 wpłynęły na funkcjonowanie granic Unii Europejskiej i na perspektywę ich dalszej ewolucji?

Główną hipotezą badawczą pracy jest konstatacja, że wraz z rozwojem integracji europejskiej, w warunkach ewolucji funkcji granic i odchodzeniem od jej wymiaru jako bariery na granicach wewnętrznych, pojawiły się wyzwania, które pozwalają na postawienie pytania o przyszłość granic w Unii Europejskiej. Proces integracji „w głąb”, którego jednym z instytucjonalnych wymiarów jest strefa Schengen spowodował, że w obrębie wewnętrznych granic Unii Europejskiej i strefy Schengen zostały stworzone warunki dla pełnej swobody przemieszczania się jej obywateli. Jednak od drugiej dekady XXI w., w obszarze Unii Europejskiej pojawiły się problemy, które spowodowały, że państwa Unii, mając na względzie swoje bezpieczeństwo lub realizację swoich celów politycznych, musiały podjąć działania, które istotnie wpłynęły na ograniczenie tej swobody. Stąd też ustalono tezy częściowe, odnoszące się do wpływu konkretnych procesów na przyszłość granic w Unii Europejskiej, które dotyczą:

- kryzysu uchodźczo migracyjnego, który spowodował istotne dyskusje na temat przyszłości strefy Schengen;
- nowego znaczenia granicy irlandzko-brytyjskiej (w kontekście brexitu) dla postrzegania zewnętrznej granicy Unii Europejskiej;
- pandemii COVID-19, która spowodowała zagrożenie dla swobody przemieszczania się obywateli w obszarze Unii Europejskiej.

Monografia mieści się w nurcie dyscypliny naukowej jaką jest nauka o polityce i administracji. Do zadań politologa należy identyfikowanie i diagnoza zjawisk i procesów politycznych oraz obserwacja i przewidywanie ich przyszłego rozwoju. W tym aspekcie politologia uwzględnia zmienność rzeczywistości, opierając się na takich metodach poznawczych, jak analiza systemowa, analogia, czy analiza historyczna.

Jedną z kluczowych orientacji teoretycznych i metodologicznych w politologii jest analiza systemowa. Korzystając z podstawowego pytania dla tej metody można by określić, jaki jest obecny stan badań nad granicami. Pozwala to na wzbogacenie konkretnych rozważań o refleksję ogólną. Metoda ta wydaje się o tyle ważna, że nie wyznacza arbitralnych granic badań i pokazuje złożoność relacji zachodzących pomiędzy podmiotami stosunków międzynarodowych w dobie globalizacji, a więc w momencie, kiedy wzajemne powiązania i związane z tym zjawiska stają się coraz bardziej dynamiczne, zwłaszcza w kontekście nowych wyzwań czy zagrożeń. Przykład ewolucji funkcji granic a także specyfiki omawianych w monografii przypadków jest tego najlepszą egzemplifikacją. Metoda analizy systemowej posługuje się modelem pojęciowym badanej rzeczywistości, dzięki czemu można przedstawić zależności pomiędzy granicami a atrybutami państwa (terytorium, władza), jako uczestnikami stosunków międzynarodowych.

Ważne w monografii stało się zastosowanie metody porównawczej komparatystycznej, co pozwoliło na wyodrębnienie różnych definicji granic i ich funkcji oraz wykorzystanie ich do opisu badanych problemów, które mają dostarczyć odpowiedzi na postawione pytania badawcze. W monografii wybrano trzy główne studia przypadków: kryzys migracyjny, brexit oraz pandemia COVID-19. Do zbadania ich istoty, przebiegu i specyfiki posłużyła metoda modelowo – symulacyjna, a obiektem analizy stał się materiał faktograficzny. Hipotezy badawcze podlegały weryfikacji w trakcie logicznej i merytorycznej analizy źródeł, w wyniku czego pojawiły się twierdzenia typu prognostycznego. Metodę komparatystyczną wykorzystano również w odniesieniu do analizy niektórych funkcji granic (na przykład legislacji innych gremiów).

W monografii wykorzystano także w pewnym zakresie metodę geograficzną, należącą do metod szczegółowych. Stała się ona istotna w odniesieniu do ustalania zależności pomiędzy polityką a geografiami (zmiennosc granic państwowych). Metoda ta pozwala na zobrazowanie procesów i zmian geopolitycznych i ich wpływu na funkcjonowanie granic, zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym.

Wykorzystano również *desk research* w zakresie badania dokumentów źródłowych. Taktyka ta została zastosowana szczególnie w odniesieniu do oceny i analizy dokumentów dotyczących funkcjonowania granic w warunkach pandemii COVID-19.

Praca wpisuje się w studia graniczne, będące współcześnie ważną subdyscypliną naukową. Rozwój tej subdyscypliny wpisuje się z kolei w wykształcającą się od lat dziewięćdziesiątych XX w. koncepcję świata bez granic (*borderless world*), która zakładała, że wraz z nowym ładem międzynarodowym, związanym z zakończeniem konfliktu ideologicznego między Wschodem i Zachodem, nastąpi zmiana znaczenia i funkcji granic państwowych. Jednak zmiany na mapie politycznej świata, związane z powstaniem nowych państw a także z rozwojem funkcji integracyjnych, nadały granicom nowy wymiar, polegający na tym, że niektóre granice zaczęły zanikać, inne zaś, jako nowe, powstawać, zachowując tradycyjne funkcje bariery. Dla badaczy powstał zatem ciekawy obszar badań, pozwalający spojrzeć na granice w różnych aspektach a także umożliwiającą przyjęcie multidyscyplinarnej perspektywy w badaniach, angażującej politologów, socjologów, prawników, historyków, antropologów, czy geografów społecznych. To z kolei spowodowało rozwój akademickich centrów studiów granicznych, głównie w Ameryce Północnej i w Europie.

Ośrodki europejskie reprezentują różne profile badawcze. I tak na przykład, działający w ramach Uniwersytetu w Durham w Wielkiej Brytanii *International Boundaries Research Unit* (IBRU), analizuje granice w klasycznym ujęciu i koncentruje się na takich aspektach, jak delimitacja granic, zarządzanie granicami oraz konfliktami granicznymi. Z kolei działający w ramach Queens University w Belfaście *Belfast Center of International Border Research* (CIBR), skupia swoje badania na granicach w kontekście konfliktów związanych z granicami państwowymi, religijnymi czy etnicznymi, co ściśle wiąże się z sytuacją w Irlandii Północnej. Ważne miejsce zajmuje *Department of Border Region Studies* w Uniwersytecie Południowej Danii, który koncentruje się na badaniach, dotyczących granic wewnętrznych strefy Schengen.

Oprócz typowych centrów, badania nad granicami są prowadzone również w formie projektów. I tak, w roku 2011 został zainicjowany w Uniwersytecie Wschodniej Finlandii w Jonsku, projekt *EU Border Regions*. Koncentruje się on na badaniu granic zewnętrznych Unii Europejskiej, w szczególności w odniesieniu do granic z Rosją. Podobny charakter ma projekt realizowany przez estoński Uniwersytet w Tartu, w ramach *The Center of EU – Russia Studies* (CERUS). Projekty te koncentrują się na badaniach granicy z Rosją, zarówno w kontekście współpracy transgranicznej i zarządzania granicami, jak również w kontekście funkcjonowania zewnętrznej granicy Unii Europejskiej na styku z Rosją.

Przedstawione ośrodki i projekty swoją aktywność w zakresie badań granicznych opierają w dużej mierze na odejściu od klasycznego ujęcia problematyki granic. Badania te pokazują, że we współczesnych uwarunkowaniach międzynarodowych, związanych z procesami globalizacji i regionalizacji, ze względu na zmieniającą się rolę państwa, poziom narodowy a więc percepcja z punktu widzenia danego państwa bardzo zawęża opis istoty granicy i sprawia, że procesy przebiegające na pograniczu nie ograniczają się wyłącznie do relacji pomiędzy dwoma państwami. Dlatego też w interpretacji tych badań muszą być uwzględnione zagadnienia związane z rolą organizacji ponadnarodowych w kreowaniu procesów zmieniających charakter państwa narodowego w warunkach ewolucji funkcji granic.

W monografii oparto się na kilku podejściach teoretycznych, wykorzystywanych w badaniach nad granicami.

Podejście klasyczne do badania granic oparte było na ich analizie w obszarze nauk politycznych i stosunków międzynarodowych. Było to związane z faktem, że, począwszy od XIX w., zajmowano się głównie geograficznym wymiarem granic i ich typologią. Za sprawą takich badaczy, jak Jacques Ancel, Richard Hartshorne, badania nad granicami dotyczyły takich kwestii, jak klasyfikacja granic czy demarkacja, postrzegana jako skutek wojen i ekspansji kolonialnej. Tego rodzaju podejście jest w monografii istotne w zakresie teoretycznej części pracy.

Podejście funkcjonalne, reprezentowane między innymi, przez takich autorów, jak John R.V. Prescott, John W. House, Julian V. Minghi, Michel Foucher, Gerald H. Blake, Oscar J. Martinez, koncentruje się na przepływach osób, towarów czy informacji. To podejście stanowi efekt postrzegania granic w wymiarze ekonomicznym, szczególnie w odniesieniu do strategii rozwojowych państw (otwartość państwa, zdolność do integracji) oraz

w odniesieniu do procesu integracji europejskiej. Wykorzystanie tego podejścia w monografii związane jest z analizą funkcjonowania granic.

Podjęcie instytucjonalne dotyczy postrzegania granic, jako instytucji. Na ten ważny aspekt zwrócił uwagę David Newman, który podkreślił, że granice, podobnie jak inne instytucje, powinny posiadać zbiór wewnętrznych zasad, które rządzą ich zachowaniami, wiele z nich staje się bowiem tworamii samonapędzającymi i odpornymi na zmianę. Istotą zarządzania granicami jest więc inkluzja i ekskluzja, co przejawia się w selektywnej przepuszczalności granicy. A zatem granice te charakteryzują się ustalonymi zasadami, z których wynika określony reżim graniczny i stopień przepuszczalności granic, adekwatny do poziomu i zakresu integracji ekonomicznej państwa. Podejście instytucjonalne w monografii jest kluczowe dla analizy funkcjonowania współczesnych granic.

Monografia wpisuje się również w obszar studiów europejskich. Omawiana w monografii problematyka granic i zachodzących na nich procesach dotyczy funkcjonowania Unii Europejskiej. Ponadto, studia graniczne stanowią płaszczyznę badawczą, obejmującą wiele dyscyplin naukowych. Z punktu widzenia politologicznego, istotne są tu nauki o polityce, stosunki międzynarodowe, czy też studia europejskie, dzięki czemu istotę i funkcje granic można analizować w różnych aspektach. Należy w tym miejscu zauważyć, że problematyka granic stanowi ważne miejsce w obszarze studiów europejskich. Wynika to z faktu, że studia nad organizacją i funkcjonowaniem granic zewnętrznych i wewnętrznych Unii Europejskiej stały się ważnym źródłem dla analizy procesu integracji europejskiej, rozpatrywanego zarówno jako integracja „wszerz” (poszerzanie liczby państw członkowskich), jak i integracja „w głąb” (pogłębianie zakresu współpracy i poziomu integracji).

Monografia wpisuje się również w bardzo istotny współcześnie kierunek badawczy, związany z percepcją granic a w jej ramach z percepcją zanikania granic (*de-bordering*) oraz odtwarzania granic (*re-bordering*). Procesy te przebiegają poprzez ponowne lub nowe oznaczanie granic państwowych, etnicznych, historycznych i jest określany, jako redemarkacja. Konsekwencją tego procesu jest z jednej strony upadek mitu świata bez granic, z drugiej, w warunkach Unii Europejskiej i wewnętrznych granic strefy Schengen, dużo silniejsze występowanie w świadomości obywateli pojęcia granicy i terytorialności, niż w rzeczywistości państwowo – polityczno – prawnej. W tym kontekście warto odnieść się do koncepcji *borderingu* jako metody interpretacji zjawisk związanych z granicznością i sąsiedztwem, autorstwa Jamesa Scotta. Autor stwierdza, że termin ten oznacza codzienną

konstrukcję granic przez ideologię, mediację kulturową, dyskursy, instytucje polityczne, postawy i codzienne formy trans nacjonalizmu. W takim ujęciu oznacza to wielowymiarowy charakter zjawiska, na które składa się zarówno poziom kontaktów personalnych, rodzinnych, zawodowych, jak i relacji samorządowych w poprzek granicy, a także kwestie *high politics*, wyrażające się w politykach państwowych, regulujących relacje graniczne.

Przedstawione w monografii problemy związane z kryzysem migracyjnym, swobodą przemieszczania się w warunkach pandemii COVID 19, czy też *casus* brexitu, stanowią istotne odniesienia w tym zakresie.

Praca ma charakter w pełni oryginalny. Dotyczy ona funkcjonowania granic Unii Europejskiej w warunkach konkretnych wyzwań stanowiących swoistą weryfikację dla założeń polityczno - instytucjonalno - prawnych w tym zakresie, szczególnie w odniesieniu do strefy Schengen. Autor monografii stwierdza, że od drugiej dekady XXI w., w obszarze Unii Europejskiej następuje rozwój zjawisk, które w istotny sposób zmieniają percepcję współczesnej granicy, zarówno w wymiarze jej funkcjonowania jako instytucji, jak również w odniesieniu do jej funkcji.

Wybór tematu monografii podyktowany jest brakiem publikacji naukowych, obejmujących powiązania rozważań dotyczących funkcjonowania granic w Unii Europejskiej wraz z konkretnymi studiami przypadków. Dlatego też dla autora szczególnie ważne są dwa aspekty: istotność problemu oraz luka badawcza, stąd też duży wpływ na założenia autora określone tytułem pracy, miało przeświadczenie o szczególnej potrzebie ukazania fenomenu granic Unii Europejskiej w kontekście sytuacji kryzysowych, stanowiących wyzwania dotyczące przyszłości jej granic. Monografia stara się spojrzeć na Unię Europejską z perspektywy istoty i funkcji granic, których ochrona jest niezmiernie ważna ze względu na żywotne interesy jej państw członkowskich, jak również jej obywateli.

Praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia i bibliografii. Zawiera również tabele. Tak złożona struktura pracy, wyrażająca główną jej ideę, została podporządkowana najważniejszym kwestiom, które zostały poddane analizie, stanowiąc cele badawcze o kluczowym znaczeniu.

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Granica państwa jako kategoria geograficzna prawna, polityczna i społeczna*, autor omawia istotę granic. W tym kontekście analizuje istotę i charakter granic państwowych, granice państw w warunkach procesu globalizacji oraz zanik czy nowe funkcje granicy. Podkreśla, że ustalenie przebiegu granicy w terenie stanowi przedmiot międzynarodowych umów, w których określa się rozgraniczenie

zakresu jurysdykcji pomiędzy państwami. Granice państwowe zostają wyznaczone na mapie w wyniku delimitacji, a następnie przyjmują konkretną formę w terenie w procesie demarkacji. Proces ten obejmuje dokładne wyznaczenie przebiegu granicy na terenie, poprzez ustanowienie odpowiednich znaków granicznych. Mogą one przyjmować różne formy, w zależności od specyfiki terenu mogą to być słupy, płoty, zasieki, mury, ale także wały ziemne, bruzdy lub pasy ziemi o szerokości od kilku do kilkunastu metrów (tzw. strefa niczyja). Ponadto, ustala się również strefę przygraniczną, w której każde państwo określa rygory związane z przebywaniem osób w jej obszarze.

W rozdziale tym podkreślono, że granice, wyznaczając terytorium państwa, stają się wyznacznikiem państwowej suwerenności, rozdzielają bowiem strefy obowiązywania jurysdykcji państw i ich instytucji. W ten sposób granice stają się barierą przestrzenną, której przekraczanie wiąże się z spełnieniem wymogów formalno-prawnych wyznaczanych przez dane państwo (paszport, wiza, zakres swobody przemieszania się ludności), czy też ekonomicznych, związanych ze swobodą wymiany handlowej, z zakresem kontaktów gospodarczych, ze stopniem integracji gospodarczej, czy obciążeń fiskalnych. Ponadto, oddziaływanie granicy musi także uwzględniać aspekt społeczny (strefa kontaktu) czy też kulturowy, związany z procesem przenikania się różnych kultur.

Granice państw tworzyły się wraz z rozwojem organizacji państwowych. Ich wyznaczanie opierało się w pierwszej kolejności na wykorzystaniu form naturalnych terenu, wynikających z warunków fizyczno-geograficznych. W dalszym etapie pojawiły się granice sztuczne, wyznaczone pod postacią umocnionych stref zabezpieczonych militarnie. W ten sposób granice odgrywały również rolę ochronną.

Istotne znaczenie ma również traktowanie granic jako pomostów - z uwagi na rozwój kontaktów handlowych, przemieszczania się ludności, czy też wymiany kulturalnej. Taki stan rzeczy spowodował, że w dyskusjach nad granicami zaczęła rozwijać się określona terminologia. Pojęcie granic w najszerszym znaczeniu (*boundaries*), granic państwowych (*borders*), stref pogranicza (*borderlands, frontiers*), przekraczania granic i wykraczania poza nie powodują, że pojęcie to nie odnosi się już wyłącznie do przestrzeni fizycznej, ale również do przestrzeni społecznej, ekonomicznej czy kulturowej.

W prezentowanym opracowaniu, spośród przedstawionych elementów siatki pojęciowej dotyczących granicy, najbardziej adekwatnym wydaje się termin *border*, ponieważ odnosi się on do granic państwowych, a więc takich, które wyznaczone zostały przez historię, polityków czy prawo międzynarodowe, jako linie rozgraniczające zakres

państwowego władztwa, w obrębie którego aparat państwowy sprawuje zwierzchność terytorialną.

Proces tworzenia się granic państwowych szczególnie interesująco przebiegał w obszarze Europy. Tutaj bowiem, od starożytności aż do czasów współczesnych ścierały się dwie przeciwstawne tendencje: integracja w ramach większych, wieloetnicznych struktur, powstałych drogą przemocy, umów dobrowolnych, czy wyodrębniania się państw narodowych. To właśnie w Europie, ze względu na fakt, że tworzenie się państw oparte było w dużej mierze na czynniku narodowym, ten, jeden z najmniejszych kontynentów, został bardzo szybko zagospodarowany przez państwa. To z kolei spowodowało, że przestrzeń geograficzna Europy stała się przestrzenią geopolityczną, w obrębie której nastąpił jej podział na państwa, których z kolei terytoria podzielone granicami zaczęły na siebie „nachodzić”, powodując napięcia, rywalizację i wojny. W ten sposób, na stosunkowo niewielkim obszarze Europy dokonał się podział powierzchni tego kontynentu na wiele państw. W tych warunkach, rozdzielające je granice stawały się swoistymi „strefami zgniotu”, powodując konflikty i wojny, szczególnie widoczne już od XVII w. A zatem, granice, działając jako bariery dzieliły, natomiast z drugiej strony, kontynent europejski po II wojnie światowej doświadczył najszerzej rozwiniętego procesu integracji, którego emanacją jest Unia Europejska – najbardziej zaawansowana struktura integracyjna na świecie, w obrębie której szczególnie wyraźnie uwidocznił się proces ewolucji funkcji granic.

Stąd też Europa stanowi szczególny region, którego uwarunkowania geograficzne, historyczne i społeczne zawsze determinowały dynamikę geopolityczną. Wydaje się zatem, że kontynent europejski wykazuje szczególną predylekcję, aby stać się podmiotem pogłębionych badań naukowych w odniesieniu do kategorii granicy i jej specyfiki, zmienności funkcji, szczególnie w kontekście procesów integracyjnych.

W najbardziej tradycyjnym ujęciu odnoszącym się do przestrzeni, granica, to linia podziału pomiędzy obszarami o odmiennej przynależności politycznej, administracyjnej, kulturowej, społecznej, instytucjonalnej, kompetencyjnej czy też innej, stanowiącej źródło rozróżnienia. Pojęcie to dotyczy najczęściej linii podziału pomiędzy obszarami politycznymi (granica państwa), administracyjnymi (granice administracyjne regionów, landów, województw, powiatów, gmin), kulturowymi (granica pomiędzy obszarami kulturowymi, wyznaczająca zasięg zjawisk kulturowych, na przykład języka, dialektów, religii), etnicznymi (granice etniczne między obszarami zamieszkanymi przez mniejszości narodowe czy etniczne), strukturami fizyczno-geograficznymi o charakterze naturalnym (granice pomiędzy

jednostkami fizyczno-geograficznymi) a także granice pomiędzy strefami obowiązywania określonych kompetencji (granice obowiązywania określonej jurysdykcji – na przykład okręgów sądowych, wyborczych, wojskowych).

Pomimo, że pojęcie granicy może dotyczyć różnych obszarów przestrzennych, to postać fizyczną przyjmują one tylko w przypadku rozdzielenia obszarów politycznych, a więc przede wszystkim państw, natomiast w pozostałych przypadkach przejawiają się przede wszystkim w formie kartograficznej, a więc na mapach lub w formie wizualnej, poprzez odpowiednie tablice informacyjne czy znaki drogowe.

Rozwój historyczny granicy państwowej pokazuje, że nie jest to kategoria stała w czasie i linearna w formie. Wraz z rozwojem terytorialnym państw oraz transformacji w obrębie ich struktur państwowych następuje ewolucja granicy, czego najbardziej widocznym przykładem są granice państw w obrębie struktur integracyjnych, takich, jak na przykład Unia Europejska. W tej części pracy istotne miejsce zajmują również odniesienia do zmienności granic w warunkach procesu globalizacji, z czym wiąże się przyszłość państwa narodowego.

Granica państwowa z założenia stanowi barierę o bardzo słabej przepuszczalności, co powodowało, że obszary strefy pogranicza należały zwykle do peryferii państwa. Jednak, wraz z rozwojem procesów integracyjnych, stymulowanych między innymi przez proces globalizacji i regionalizacji, funkcja granicy jako bariery zaczyna zanikać, tym samym zwiększa się zakres przepuszczalności granicy, zanika również charakter dotyczących szczególnych rygorów jej przekraczania. W ten sposób strefa pogranicza przestaje być obszarem peryferyjnym.

Przykłady wielu granic pokazują, że utrzymywanie ich wymiaru jako bariery, utrudnia wymianę gospodarczą, kulturalną, stosunki polityczne a także przemieszczanie się ludności. Wraz z globalizacją i rozwojem procesów integracyjnych następuje zwiększenie przepuszczalności granic państwowych i osłabienie ich oddziaływania jako przeszkody dla swobodnego przepływu ludzi, towarów czy kapitału. Ta sytuacja ma swoje odzwierciedlenie w ewolucji roli i funkcji granic.

Ważną część rozdziału pierwszego stanowi odniesienie do funkcji granic. Funkcje granicy w obszarze Unii Europejskiej można analizować w różnych wymiarach. Biorąc pod uwagę relacje zachodzące pomiędzy państwami i ich społecznościami, można wyróżnić dziesięć funkcji granic: polityczno-prawną, gospodarczo-celną, sanitarną, historyczną, kulturową, strategiczną, ideologiczną, ogranicznika miernika peryferyjności, ustaleń legislacji innych gremiów oraz obszaru kontaktu. Realizacja tych funkcji związana jest z zawartymi

przez państwa umowami i porozumieniami - zarówno o charakterze bilateralnym, jak i multilateralnym - i w odniesieniu do państw Unii Europejskiej jest regulowana przepisami prawa wewnętrznego, międzynarodowego i unijnego.

Funkcja polityczno-prawna granicy dotyczy określenia przestrzennego wymiaru jurysdykcji państwa i wyznaczenia obszaru jego suwerenności. Funkcja ta włącza pojęcie terytorium w definicję państwa.

Funkcja gospodarczo-celna dotyczy działań pojedynczego państwa lub grupy państw (na przykład unia celna, unia ekonomiczna) podejmowanych na granicy w celu ochrony własnego przemysłu, handlu, rolnictwa a także służących osiągnięciu określonych wpływów budżetowych.

Funkcja sanitarna dotyczy ochrony ludzkości oraz zwierząt (głównie hodowlanych) przed zagrożeniami o charakterze epidemiologicznym.

Funkcja historyczna związana jest ze zmianami terytorialnymi. Dotyczy ona państw, które w swojej historii zmieniały granice, co związane było z toczonymi wojnami czy też sporami terytorialnymi.

Funkcja kulturowa dotyczy poczucia wspólnoty lub odmienności kulturowej i religijnej ludności zamieszkującej stykające się obszary państw.

Funkcja strategiczna obejmuje jej wymiar z punktu widzenia geopolitycznego i dotyczy między innymi rozdzielenia stref wpływów wielkich mocarstw.

Funkcja ideologiczna dotyczy oddzielenia przez granicę państw reprezentujących odmienne ideologie.

Funkcja ogranicznika miernika peryferyjności dotyczy kwestii otwartości państwa na współpracę międzynarodową i tego, na ile granice rzeczywiście pełnią rolę bariery i ściśle oddzielają regiony i społeczności mieszkające po obu stronach.

Funkcja ustaleń legislacji i innych gremiów dotyczy wyznaczenia obszaru obowiązywania prawa wewnętrznego danego państwa w warunkach postępującej integracji państw.

Funkcja obszaru kontaktu dotyczy postrzegania granicy jako instytucji, która ułatwia przewycięzanie podziałów wynikających z braku stabilności, czy też zróżnicowania ekonomicznego.

W procesie integracji państw, w warunkach tworzenia się struktur integracyjnych, następuje ewolucja funkcji granic państwowych, ich podział na granice wewnętrzne i

zewnętrzne, których rozróżnienie wynika z przejmowania ich funkcji przez granice ugrupowań integracyjnych.

W rozdziale drugim, noszącym tytuł *Instytucja granicy państw – członków Unii Europejskiej w świetle regulacji unijnych* zawarto konstatację, że proces ewolucji instytucji granicy jest szczególnie widoczny w obszarze Unii Europejskiej.

Podpisany 13 grudnia 2007 r. Traktat z Lizbony stanowi, że celem Unii jest utrzymanie i rozwijanie tej struktury, jako Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości. W tym względzie Unia rozwija politykę mającą na celu zapewnienie braku jakiegokolwiek kontroli osób, niezależnie od ich przynależności państwowej, przy przekraczaniu przez nich granic wewnętrznych oraz zapewnienie kontroli osób i skutecznego nadzoru przy przekraczaniu granic zewnętrznych. Służyć ma temu celowi stopniowe wprowadzanie systemu zarządzania granicami zewnętrznymi, co jest związane z powołaniem Europejskiego Systemu Nadzoru Granicznego (EUROSUR).

Stworzenie EUROSUR-u wpisuje się w trwający od lat 90-tych (a więc od powstania strefy Schengen i przyjęcia zasad przekraczania granicy, znanych jako Schengen I oraz Schengen II) proces kształtowania się nowej postaci urzeczywistniającej pełną realizację swobody przemieszczania się. W ten sposób został stworzony instytucjonalny wymiar ochrony granic, który obejmuje:

- 1/ Funkcjonowanie strefy Schengen.
- 2/ Europejską Straż Graniczną i Przybrzeżną (Frontex).
- 3/ Europejską Sieć Patroli (EPN) i Zespoły Szybkiej Interwencji na Granicy (RABIT).
- 4/ Konwencję Dublińską.
- 5/ Konwencję z Prüm.

Instytucjonalny wymiar ochrony granic w Unii Europejskiej pozwala skonstatować, że funkcjonowanie jej terytorium zostało w dużej mierze zdeterminowane istnieniem strefy Schengen i zmianą koncepcji granic. Nastąpiło sformalizowane rozróżnienie granic na granice wewnętrzne i zewnętrzne Unii, przy jednoczesnym przeniesieniu klasycznych funkcji granicy państwa na granice zewnętrzne. Ta sytuacja spowodowała konieczność podjęcia przez państwa członkowskie działań na rzecz wzmocnienia i ochrony granic wewnętrznych w taki sposób, aby mogły one stanowić gwarancję bezpieczeństwa dla całego obszaru Unii i zamieszkujących ją obywateli.

W rozdziale trzecim, *Instytucja granicy w kontekście reakcji państw Unii Europejskiej na kryzys uchodźczo-migracyjny* zawarto studium przypadku dotyczącego analizy wpływu

kryzysu uchodźczo – migracyjnego na funkcjonowanie granic w obszarze Unii Europejskiej. Skonstatowano, że w odniesieniu do ochrony zewnętrznych granic Unii Europejskiej wystąpił istotny problem ich szczelności w warunkach napływu nielegalnej imigracji. Pojawia się w tym miejscu pytanie, na ile Unia Europejska, tworząc ramy prawne dla funkcjonowania strefy Schengen stworzyła instytucje, które w sposób skuteczny mogą zapewnić ochronę jej granic zewnętrznych. Kryzys migracyjny, którego eskalacja nastąpiła w latach 2015-2016, stanowił istotne wyzwanie dla skuteczności Europejskiej Agencji Straży Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex), Europejskiej Sieci Patroli (EPN), Zespołów Szybkiej Interwencji na Granicy (Rabit) a także dla całej polityki zintegrowanego zarządzania granicami w zakresie zapewnienia skutecznego reagowania na zagrożenia na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej. Ponadto, kryzys migracyjny pokazał, że w obliczu ochrony własnego terytorium przed napływem nielegalnych imigrantów, państwa strefy Schengen kierować się mogą własnym interesem i partykularyzmem, wynikającym ze swoiście rozumianej racji stanu, co w warunkach narastania presji migracyjnej zaczęło generować myślenie o redefinicji strefy Schengen, zarówno w odniesieniu do jej przestrzennego wymiaru jak i zakresu swobody przekraczania granic. Ta sytuacja po raz pierwszy spowodowała pojawienie się pytań o przyszłość strefy Schengen.

Problem szczelności granic w kontekście rozwoju nielegalnej imigracji niewątpliwie będzie stanowił wyzwanie dla bezpieczeństwa państw Unii w kolejnych latach drugiej dekady XXI w., czego dowodem może być obserwowana od sierpnia 2021 r. sytuacja na granicy polsko-białoruskiej. Postępowanie Polski w zakresie ochrony tej, liczącej 418 km granicy, (co stanowi 36% zewnętrznej granicy Unii Europejskiej na terytorium Polski), stanowi odniesienie do dominującego od 2015 r. w polityce Unii nurtu, którego priorytetem jest niedopuszczenie do powstania i utrwalenia nowego, nielegalnego szlaku migracyjnego. Być może rozwiązaniem tego problemu będzie zastosowanie systemu perymetrycznego. Kolejnym wyzwaniem jest sytuacja na granicy polsko-ukraińskiej, w kontekście masowej migracji spowodowanej wojną.

W rozdziale czwartym, zatytułowanym *Granica irlandzko-brytyjska w kontekście brexitu* poddano analizie kolejne studium przypadku. Podkreślono, jak istotnym zagadnieniem dotyczącym funkcjonowania zewnętrznej granicy Unii Europejskiej była kwestia brexitu. Granica brytyjsko-unijna obejmowała kilka odcinków, (na przykład granicę lądową Gibraltaru z Hiszpanią, czy granicę między Suwerennymi Terytoriami Baz Wojskowych

(SBA) na Cyprze z Republiką Cypru). Jednak najważniejsze znaczenie miała granica irlandzko-brytyjska, w obrębie wyspy Irlandii.

Granica irlandzko-brytyjska, to efekt procesu podziału wyspy na Republikę Irlandii i Irlandię Północną (Ulster), stanowiącą integralną część Zjednoczonego Królestwa. Do czasu akcesji Republiki Irlandii i Wielkiej Brytanii do Wspólnot Europejskich w 1973 r., istnienie granicy w obrębie wyspy wzmocniło podział Irlandii Północnej na dwie odizolowane społeczności, różniące się religią, tradycją, poziomem wykształcenia, poczuciem przynależności państwowej, narodowej i pamięcią historyczną. Podział wyspy i dyskryminacja ludności katolickiej doprowadziły w 1968 r. do wybuchu trwającego aż do 1998 r. konfliktu, mającego wszelkie atrybuty wojny domowej. Konflikt w Irlandii Północnej nadawał szczególny charakter tej części wyspy i wzmocnił postrzeganie granicy irlandzko-ulsterskiej jako szczególnej bariery, oddzielającej stabilną Republikę Irlandii od niestabilnego Ulsteru. Wraz z akcesją Irlandii i Wielkiej Brytanii do Wspólnot Europejskich w 1973 r., można było zaobserwować początek ewolucji tej granicy w kierunku odchodzenia od postrzegania jej jako bariery. Ta granica stała się bowiem początkowo wewnętrzną granicą Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej, a po wejściu w życie Traktatu z Maastricht, wewnętrzną granicą Unii Europejskiej ze wszelkimi konsekwencjami dla przepływu osób, towarów, kapitału i usług. W warunkach członkostwa Wielkiej Brytanii i Republiki Irlandii w Unii Europejskiej dokonał się proces zaniku tej granicy, przede wszystkim, jako bariery w wymiarze gospodarczo-celnym. Z kolei Porozumienie Wielkopiątkowe z 1998 r. spowodowało stopniowy zanik tej granicy, zarówno w wymiarze politycznym, jak i tożsamościowym.

Dokonanie się brexitu w istotny sposób zmieniło charakter granicy w związku z faktem, że nie jest to już wewnętrzna granica Unii Europejskiej, lecz jej granica zewnętrzna. Stąd też, wraz z rozpoczęciem rozmów pomiędzy Zjednoczonym Królestwem a Unią Europejską, temat granicy pomiędzy Republiką Irlandii a Irlandią Północną stał się kwestią kluczową. Wystąpienie Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej spowodowało konieczność znalezienia formuły, która pozwoliłaby na określenie modelu powiązania gospodarki brytyjskiej z obszarem Unii Europejskiej, oraz wyznaczałaby rzeczywisty wymiar granicy irlandzko-brytyjskiej, rozpatrywanej w aspekcie funkcji gospodarczo-celnej.

W rozdziale piątym, który nosi tytuł *Granice Unii Europejskiej w kontekście pandemicznego zagrożenia* omówiono trzecie studium przypadku. Wskazano, że drugim istotnym problemem dla strefy Schengen i funkcjonowania granic w jej obszarze stała się

epidemia wirusa COVID-19. W chwili pojawienia się tego problemu uznano, że stanowi on wyzwanie dla bezpieczeństwa państw Unii Europejskiej, zarówno w kontekście zdrowia ludności, jak i uniknięcia zakłóceń swobodnego przepływu osób, towarów i usług w całym jej obszarze. W przyjętym 16 marca 2020 r. Komunikacie Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej i Rady, dotyczącym tymczasowego ograniczenia innych niż niezbędne podróży do UE, Komisja Europejska podkreśliła, że zewnętrzna granica Unii musi działać jako strefa bezpieczeństwa dla wszystkich państw strefy Schengen. Stąd też w Komunikacie Komisja zleciła Radzie Europejskiej podjęcie działań przez szefów państw członkowskich należących do strefy Schengen, w celu szybkiego skoordynowania decyzji o wprowadzeniu tymczasowego ograniczenia dotyczącego podróży z państw trzecich na obszar określany jako Unia Europejska+ (UE+, to obszar obejmujący wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej będące w strefie Schengen oraz państwa, które wystąpiły o członkostwo w strefie Schengen a także państwa stowarzyszone w ramach Schengen. Do tego obszaru, w ramach indywidualnej decyzji mogła dołączyć Irlandia, oraz wcześniej, przed brexitem, Wielka Brytania. Komunikat wyraźnie podkreślił, że kwestia ochrony granic zewnętrznych należy do kompetencji organów Unii Europejskiej, stąd konieczność skoordynowania działań przez wszystkie państwa.

Z kolei, w odniesieniu do granic wewnętrznych, w Komunikacie podkreślono, że państwa członkowskie posiadające granice wewnętrzne mogą samodzielnie decydować o wprowadzeniu na nich środków kontroli. Zgodnie z Kodeksem Granicznym Schengen, rządy państw członkowskich mogą przywrócić kontrole na wewnętrznych granicach, jeśli pojawi się poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego, przy czym instrument ten stanowić będzie zawsze „środek ostatecznej konieczności”.

Kryzys pandemiczny stworzył podstawy prawne do wprowadzenia przez państwa Unii Europejskiej i strefy Schengen ograniczeń w obrębie granic wewnętrznych poprzez przywrócenie tymczasowo na nich kontroli.

W trakcie rozwoju pandemii COVID-19 państwa strefy Schengen wielokrotnie korzystały z możliwości stosowania instrumentu okresowego przywracania kontroli granicznej na wewnętrznych granicach w celu ograniczenia rozprzestrzeniania się wirusa. Działania te stanowiły wyraz ich suwerennych kompetencji w zakresie stosowania zapisów Kodeksu Granicznego Schengen w tym zakresie, co jednak mogło implikować poważne konsekwencje dla swobody przepływu towarów, pracowników, a zatem mogło wpłynąć na prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego UE.

Działania państw, które wprowadziły restrykcje na granicach wewnętrznych Unii Europejskiej spowodowały, że na większości granic w obrębie strefy Schengen powstały zakłócenia w ruchu granicznym. Ta sytuacja spowodowała wzrost napięć pomiędzy państwami Unii, co z kolei miało wpływ na trudności podczas powrotu obywateli danych państw do swoich krajów. Można zatem sądzić, że rozwój pandemii COVID-19 jest kolejnym, po kryzysie migracyjnym istotnym wyzwaniem dla funkcjonowania strefy Schengen.

Obserwowany w ostatnich latach, intensywny rozwój szczepień w państwach Unii Europejskiej+ stwarza szanse na stopniowe znoszenie restrykcji w zakresie kontroli na wewnętrznych granicach. Wprowadzenie tzw. „paszportów covidowych”, (czyli zaświadczeń o przyjęciu kolejnych dawek szczepionki), przyniosło nadzieję na nie tylko łatwiejsze przemieszczanie się w ramach podróżowania między państwami Unii Europejskiej w czasie trwania pandemii oraz po jej zakończeniu, ale również stwarza możliwość bezpiecznego korzystania z funkcjonującej podobnie, jak przed pandemią, dawnej infrastruktury turystycznej.

Poddany analizie w monografii materiał badawczy pozwala na podsumowanie prowadzonych rozważań.

Współczesne granice i ich funkcje są pochodną wewnętrznych i międzynarodowych czynników systemowych. Z jednej strony, dążenie państw do ich otwartości politycznej, ekonomicznej czy społecznej, w warunkach rozwijającej się globalizacji i regionalizacji, sprzyjało liberalizacji zasad przekraczania granicy i wraz z rozwojem procesów integracyjnych powodowało zanik funkcji bariery. Z drugiej strony, rzeczywistość polityczna, zarówno ta wewnętrzna, jak i międzynarodowa, podlega ciągłym zmianom. Dlatego też, w warunkach, kiedy wraz z zachodzącymi zmianami wewnętrznymi i międzynarodowymi następuje poczucie zagrożenia bezpieczeństwa obywateli i instytucji państwa, percepcja granicy będzie sprzyjać nadaniu jej wymiaru bariery.

Pytania badawcze zawarte w opracowaniu odnoszą się do kwestii, czym jest współczesna granica państwa, szczególnie w odniesieniu do tych państw, które współtworzą najbardziej rozwiniętą strukturę integracyjną - Unię Europejską. Współczesna granica państwa jest instytucją wyznaczającą zasięg terytorialny zwierzchności państwa i obowiązywania jego prawa. Ta funkcja granicy generalnie nie ulega zmianie, natomiast zmienia się postrzeganie granicy, jako potencjalnej linii chroniącej państwo przed zewnętrznymi wpływami.

W tradycyjnym ujęciu, granica była swoistym buforem, rubieżą obronną. Jednak takie postrzeganie granicy oznaczało zamknięcie państwa, jego izolację i autarkię. Rozwój stosunków międzynarodowych, szczególnie od lat dziewięćdziesiątych XX w., stworzył nowe warunki rozwojowe państw, które dzięki postępującej otwartości politycznej, ekonomicznej czy społecznej w ramach rozwijającej się współzależności, zaczęły postrzegać dotychczasowe granice jako ograniczniki ich możliwości w zakresie rozwoju współpracy. Stąd państwa przejawiające chęć i zdolność do integracji, zaczęły liberalizować zasady przekraczania granicy, zarówno w ruchu osobowym, jak i towarowym.

W odniesieniu do pytania dotyczącego globalizacji należy podkreślić, że rozwój tego procesu, poprzez wzrost przepływów towarowych, kapitałowych, ale również w zakresie informacji spowodował, iż coraz bardziej uświadamiano sobie, że tradycyjnie postrzegana granica przestaje mieć ograniczone znaczenie ochronne. Wynikało to stąd, że dokonujące się przepływy rzeczowe, finansowe i komunikacyjne, dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technik transferowych i komunikacyjnych (internet, wirtualny pieniąż, telefon komórkowy, smartfon) a także dzięki zaangażowaniu ponadnarodowych korporacji, zaczęły być realizowane ponad granicami państw. Wiele państw stało się zależnymi od kapitału, którego właścicielami lub dysponentami stały się te międzynarodowe podmioty, wobec których granice nie stanowiły tego ochronnego buforu. Granice, szczególnie w wymiarze tej funkcji, gospodarczo – celnej, stały się nieistotne.

Również w warunkach globalizacji i regionalizacji zaczął zmieniać się ład światowy. Ustalenia takich gremiów, jak np. Grupa G-7, dotyczące liberalizacji międzynarodowych stosunków gospodarczych w duchu założeń Światowej Organizacji Handlu a także rozwój różnych struktur integracyjnych, w tym organizacji ponadnarodowych spowodowały, że państwo musiało się podporządkować ustalonym ogólnie regułom, co w istotny sposób przyczyniło się do ewolucji pojęcia suwerenności, jako kluczowej cechy państwa. Stało się zatem jasne, że proces globalizacji istotnie zmienił postrzeganie granic, pojawiły się zatem przesłanki ich stopniowego zaniku, a to z kolei postawiło pytanie o przyszłość państwa narodowego.

W odniesieniu do pytania dotyczącego funkcji granic należy zauważyć, że zmiany w środowisku międzynarodowym, rozwój procesów integracyjnych, ale także procesy separatystyczne czy obecna wojna na Ukrainie, stawiają pytanie o współczesne funkcje granicy.

Omówione w pracy funkcje polityczno – prawna, gospodarczo – celna, sanitarna, historyczna, kulturowa, strategiczna, ideologiczna, ogranicznika (miernika) peryferyjności, ustaleń legislacji innych gremiów oraz obszaru konfliktu, skłaniają do refleksji, że poza funkcją sanitarną, w warunkach rozwoju integracji państw, wymiar bariery w obrębie tych funkcji zanika, co po raz kolejny dowodzi, że granice niebędące barierami zmieniają postrzeganie państwa jako jednostki terytorialnej i geopolitycznej. Oczywiście istotny dla tej percepcji jest rozwój tego procesu oraz poziom integracji. Można jednak w ten sposób wnioskować, że w przypadku tendencji odwrotnych, związanych z zagrożeniami, które spowodują przywrócenie granicom wymiaru bariery, rola państwa narodowego wzrośnie. Egzemplifikacją w tym zakresie może być znaczenie funkcji sanitarnej jako bariery, w warunkach rozwoju zagrożeń epidemiologicznych.

Można skonstatować, że jeżeli globalizacja przyczyniła się do zmiany postrzegania granic i roli państwa narodowego, to zagrożenia dla przyszłości tego procesu mogą spowodować nową percepcję funkcji granic.

Jeżeli ład globalizacyjny stanowi konsekwencję ładu międzynarodowego od 1989 r., to nasuwa się pytanie, na ile obecna polityka Rosji wobec jej wschodniego sąsiedztwa nie zburzy tego ładu i w efekcie nie zatrzyma procesu globalizacji?

W nawiązaniu do pytania dotyczącego instytucjonalnego wymiaru granicy w Unii Europejskiej należy zauważyć, że ewolucja funkcji granic jest najbardziej widoczna właśnie w tym obszarze. Z jednej strony, jest to efekt integracji „wszerz” - a więc stopniowego poszerzania obszaru integracji o nowe państwa, z drugiej zaś strony integracji „w głąb” - czyli poszerzenia współpracy, w ramach której wypracowano instytucjonalne ramy funkcjonowania granic Unii oraz ich ochrony.

Podstawy prawne funkcjonowania granic Unii Europejskiej i ich ochrony zawiera Traktat Lizboński, w którym zawarte zostały zasady funkcjonowania strefy Schengen, w ramach której nastąpił podział na granice wewnętrzne i zewnętrzne. To właśnie strefa schengenśka jest tym obszarem, w obrębie którego widoczny jest proces ewolucji funkcji granicy w Unii Europejskiej, w ramach którego nastąpiło odejście od funkcji bariery. Jednocześnie, potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa państw i obywateli Unii spowodowała, że szczególne znaczenie ma ochrona granic zewnętrznych. Stanowią one najważniejszą barierę ochronną oraz gwarancję bezpieczeństwa i ochrony całej Unii Europejskiej. Dla zapewnienia skutecznego zabezpieczenia granic zewnętrznych, konieczne stało się stworzenie warunków, zapewniających ich efektywną kontrolę i ochronę, poprzez wprowadzenie nowych

rozwiązań w ruchu granicznym oraz przez pogłębienie współpracy w zakresie polityki wizowej, migracyjnej i azyłowej. W ten sposób nastąpił rozwój polityki zintegrowanego zarządzania granicami zewnętrznymi. Realizacja tej polityki odbywa się poprzez wykorzystanie działań i form współpracy w ramach takich instytucji, jak Europejska Straż Graniczna i Przybrzeżna, Europejska Sieć Patroli (EPN), Zespoły Szybkiej Interwencji na Granicy (RABIT), czy Europejski System Nadzoru Granicznego (Eurosur).

Można zatem stwierdzić, że Unia Europejska oraz strefa Schengen są instytucjonalnie przygotowane do ochrony granicy zewnętrznej. Na ile skutecznie instytucje te mogą działać na funkcjonowanie granic Unii, pokazują przeanalizowane studia przypadków, odnoszące się do pytania badawczego dotyczącego wpływu kryzysu migracyjnego, brexitu oraz pandemii COVID-19. W sformułowanej w monografii hipotezie badawczej założono, że wraz z rozwojem integracji europejskiej, w warunkach ewolucji funkcji granic i odchodzenia od jej wymiaru jako bariery, na granicach wewnętrznych Unii Europejskiej i strefy Schengen pojawiły się wyzwania, weryfikujące instytucjonalny wymiar ochrony granic i stawiające pytania o przyszłość unijnych granic. Dlatego też tę hipotezę badawczą, jako hipotezę główną wsparto hipotezami cząstkowymi, które zostały skonstruowane w oparciu o studia przypadków. Ich analiza pozwoliła skonstatować, że:

1/ Kryzys migracyjno - uchodźczy spowodował, że ochrona zewnętrznej granicy Unii Europejskiej i strefy Schengen została poddana szczególnej próbie. Pomimo istnienia instytucji, w ramach której realizowana jest polityka zintegrowanego zarządzania granicami zewnętrznymi, nie udało się powstrzymać procesu napływu migrantów, co z kolei, w warunkach braku zgody wszystkich państw Unii na relokację, postawiło pytania o przyszłość strefy Schengen, w tym jej modyfikację i zmniejszenie zasięgu terytorialnego. Ponadto, kryzys pokazał, że w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego państw Unii Europejskiej i strefy Schengen, ujawnia się, argumentowany racją stanu, egoizmu państwowego, który przyczynia się do przywrócenia przez niektóre państwa wymiaru bariery na wewnętrznych granicach. Ponadto, ze strony niektórych polityków pojawiają się głosy dotyczące zreformowania strefy Schengen.

2/ Brexit nadał nowy wymiar granicy brytyjsko-irlandzkiej i zwrócił uwagę na konsekwencje graniczne opuszczenia przez dane państwo obszaru Unii Europejskiej. I choć Wielka Brytania oraz Irlandia nie były związane przed 2020 r. granicą schengenką, to jednak fakt, że dotychczasowa granica (unijna) była wewnętrzną granicą Unii Europejskiej, to po

opuszczeniu Unii przez Wielką Brytanię granica ta zmieniła swój charakter, stając się zewnętrzną granicą Unii Europejskiej, z wszystkimi konsekwencjami tego faktu.

3/ Rozwój pandemii COVID-19 udowodnił, że w warunkach ewolucji funkcji granicy, dokonującej się w wyniku rozwoju procesów integracyjnych i generalnego odchodzenia od wymiaru bariery, funkcja sanitarna granicy w największym stopniu zachowała ten wymiar. Również sytuacja epidemiczna i zmieniająca się skala tego zjawiska pokazały, że w wymiarze funkcji sanitarnej, państwa Unii Europejskiej i strefy Schengen posiadają największy zakres samodzielnego decydowania o zastosowanych na granicach restrykcjach. Fakt ten rodzi obawę o zagrożenie swobody przemieszczania się obywateli w obszarze Unii Europejskiej i również może w przyszłości stanowić pytanie o perspektywy Schengen.

Zawarta w pracy metodologia oparta na trzech studiach przypadków pozwala wnioskować, że dokonujący się w warunkach integracji „w głąb” proces, którego jednym z instytucjonalnych wymiarów jest strefa Schengen a także pełna swoboda przemieszczania się obywateli, został wystawiony w drugiej dekadzie XXI w. na swoistą próbę. Jest ona związana z faktem, że w obliczu omówionych problemów, państwa Unii, mając na względzie własne interesy narodowe (w tym także swoje bezpieczeństwo) oraz realizowanie wytyczonych celów politycznych, podjęły działania, które w istotny sposób przywróciły granicom wymiar bariery, co z kolei wpłynęło na ograniczanie swobody przemieszczania się. Tym samym, te trzy przypadki odnoszą się do ich wpływu na rozwój procesów mających implikacje dla przyszłości granic w Unii Europejskiej. Każdy z tych przypadków posiada swoją specyfikę, jednak wszystkie one potwierdzają te same prawidłowości, że w obliczu realizacji celów polityki wewnętrznej, państwa i ich rządy będą kierowały się zasadą nadrzędności celu narodowego nad celem wspólnotowym. Sytuacja ta ukazuje również granice, w ramach których państwo będzie kierować się wyłącznie interesem narodowym.

Dorobek publikacyjny dotyczący omawianej w monografii problematyki jest dość zróżnicowany. Są to na przykład publikacje politologów i geografów zajmujących się badaniami dotyczącymi istoty granicy państwowej. Należy w tym względzie zwrócić uwagę na prace takich autorów, jak Malcolm Anderson, Gideon Biger, Gerald H. Blake, Richard N. Schofield, Klaus J. Dodds, Hastings Donan, Thomas M. Wilson, Tuomas Forsberg, Werner A. Gallusser, Pascal Girot, Yehuda Gradus, Harvey Lithwick, Carl Grundy-Warr, Aussi Paasi, Denis Rumley, Julian Minghi, Peter Sahlins, Clive H. Schofield, Michael J. Shapiro, Hayward R. Alker, John C. Welchman, Bruce Batten, Jacques Ancel, Andre-Louis Sanguin, Norman J.G. Pounds, William Walters, Oscar J. Martinez, David R. Reynolds, Michael Mc

Nutty, John A. Agnew, Henk van Houten, Richard Hartshorne, Felicia A. Adeyoyin, Ilido do Amaral, Krystian Heffner, Józef Barbag, Stanisław Otok, Zbigniew Rykiel, Jarosław Jańczak.

Wskazani autorzy reprezentują różne dyscypliny naukowe, w tym nauki o polityce i administracji i nauki prawne a także nauki geograficzne. Świadczy to o interdyscyplinarności badanego problemu.

Ważną rolę pełnią publikacje prawników, specjalizujących się w zakresie prawa międzynarodowego i Unii Europejskiej: Anna Przyborowska-Klimczak, Ludwik Erlich, Alfons Klafkowski, Jan Barcz, Artur Kuś, Tomasz Sieniow, Anna Szachon-Pszenny, Stefan M. Grochalski, Waldemar Bednaruk, Marek Bielecki, Grzegorz Kowalski, Jan Beczała, Monica den Boer, Artur Gruszczak, Monika Trojanowska-Strzęboszewska, Władysław Czaplński, Ilka Latinen.

W pracy wykorzystano również materiały źródłowe. Były to z jednej strony źródła prawa Unii Europejskiej (Traktaty, Konwencje wykonawcze, Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady, Decyzje Rady Unii Europejskiej), z drugiej natomiast Komunikaty, Wytyczne, Zalecenia Rady, szczególnie odnoszące się do reakcji na kryzys pandemiczny.

Autor niniejszego opracowania ma świadomość, że problematyka funkcjonowania granic w obszarze Unii Europejskiej jest kategorią dynamiczną, stąd też kolejne lata mogą przynieść istotne w tym względzie zmiany. Mogą one dotyczyć z jednej strony dalszego poszerzenia Unii Europejskiej o nowe państwa (na przykład o obszar Bałkanów), poszerzenia strefy Schengen, ale również mogą być związane z nowymi granicami w Europie, których powstanie będzie następstwem procesów separatystycznych. Ponadto, nowa sytuacja polityczna, związana z kryzysem migracyjnym na granicy z Białorusią a także z migracją z obszaru Ukrainy, również stanowi istotną przesłankę możliwych zmian.

Bibliografia

Literatura:

- Adeyoyin F.A., *Methodology of the Multi-disciplinary Problem* [w:] A. I. Asiwaju, P.O Adeniyi (red.), *Borderlands in Africa*, Logos 1989.
- Agnew J.A., *National boundaries and Europe's borders* [w:] *Reinventing geopolitics: Geographies of modern statehood*, Heidelberg 2001.

- Agnew J.A., *Territoriality and political identity in Europe* [w:] M. Berezin, M. Schain (eds), *Europe without borders: Remapping territory, citizenship and identity in a transnational age*, Baltimore 2001.
- Agnew J.A., *A World That Knows No Boundaries? The Geopolitics of Globalization and the Myth of Borderless World*, "CIBR Working Papers in Border Studies", 2003.
- Ancel J., *Geopolitique*, Paris 1936.
- Ancel J., *Geographie des frontieres*, Paris 1938.
- Anderson M., *Frontiers: Territory and State Formation in the Modern World*, Oxford 1996.
- Anderson M., *Frontiers. Territory and State Formation in the Modern World*, Oxford, 2004.
- Babiński G., *Religia i tożsamość narodowa – zmieniające się relacje* [w:] M. Kempny, G. Woroniecka (red.), *Religia i kultura w globalizującym się świecie*, Kraków 1999.
- Balawajder G., Grochalski S.M., Trzcielińska-Polus A., *Różnorodność funkcji granic w stosunkach Polski z państwami sąsiedzkimi*, [w:] T. Łoś-Nowak, A. Dudek (red.), *Poziomy aktywności Polski w środowisku międzynarodowym*, Legnica 2002.
- Balawajder G., *Granica polsko-czeska w kontekście integracji europejskiej. Różne aspekty ewolucji funkcji granicy* [w:] B. Kozera, M. Lis (red.), *Śląsk Opawski i Opolski w kierunku standardów europejskich*, Opole 2003.
- Balawajder G., *Granice państw w obszarze Unii Europejskiej* [w:] S.M. Grochalski (red.), *Obywatel w Unii Europejskiej*, Opole 2006.
- Balawajder G., *Przystąpienie Polski do Układu z Schengen jako wyzwanie dla demokracji w kontekście debaty politycznej w Polsce*. [w:]. S. Wróbel (red.), *Wybrane zagadnienia polskiej i europejskiej demokracji*. Toruń 2008.
- Balawajder G., Trzcielińska-Polus A., *Unia Europejska – organizacja współpracy gospodarczej* [w:] T. Łoś-Nowak (red.), *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota, mechanizmy działania i zasięg*, Wrocław 2009.
- Balawajder G., *Zanik czy nowe funkcje granicy w Unii Europejskiej*, [w:] S.M. Grochalski, *Ewolucja instytucji granicy we współczesnej Europie*, Opole 2010.
- Balawajder G., *Ewolucja funkcji granic a przyszłość państwa narodowego* [w:]. S.M. Grochalski, *Ewolucja instytucji granicy we współczesnej Europie*, Opole 2010.
- Balawajder G., *Nowe funkcje granicy* [w:] M. Lis, A. Trzcielińska-Polus (red.), *Colloquium Opole 2009. Od Okrągłego Stołu do obalenia Muru Berlińskiego i*

Aksamitnej Rewolucji. Polacy – Niemcy - Czesi - nowe wartości, nowe relacje, Opole 2010.

- Balawajder G., *Wpływ członkostwa w Strefie Schengen na bezpieczeństwo Polski w wymiarze narodowym i ponadnarodowym*, [w:] K. Czornik, M. Łakomy, M. Stolarczyk (red.), *Dylematy polityki bezpieczeństwa Polski na początku drugiej dekady XXI wieku*, Katowice 2014.
- Bammer A., (red.), *Displacement: cultural identities in question*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press 1994.
- Barbag J., *Geografia polityczna ogólna*, Warszawa 1987.
- Barcz J., Gąsior I., *Prawo Unii Europejskiej. Materiały do nauki prawa Unii Europejskiej. Prawo stanowione w Unii Europejskiej oraz Europejska Konwencja o Ochronie praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, Warszawa 2005.
- Barret A., Bergin A., Fitzgerald J., Lambert D., Mc.Coy D., Morgenroth E.W., Siedschlag I., Stadnicka Z., *Scoping the Possible Economic Implications of Brexit on Ireland*. “Economic and Social Researcher Institute”, No 48, November 2015.
- Batten B., *Frontiers and boundaries of pre-modern Japan*, „Journal of Historical Geography” 1999, vol. 25.
- Bednaruk W., *Geneza Układu Schengen* [w:] W. Bednaruk, M. Bielecki, G. Kowalski (red.), *Polska w Strefie Schengen. Konsekwencje dla stosunków społecznych i gospodarczych Polski i państw ościennych. Próba oceny*, Lublin 2010.
- Bergin A., Garcia-Rodriquez A., Morgenroth E.W., Smith D., *Modeling the Medium – to Long-Term Potential Macroeconomic Impact of Brexit on Ireland*, “The Economic and Social Review”, No 3, Autumn, 2017.
- Biger G., *The boundaries of Israel – Palestine past, present and future. A critical geographical view*, Israel Studies 2008/4/1.
- Billig M., *Banal nationalism*, London 1995.
- Blake G.H., Schofield R.N., *Boundaries and state territory in the middle east and north Africa*, Menas Press 1987.
- Blatter J.K., *Debordering the World of States: Towards a Multi-Level System in Europe and a Multi-Polity System in North America? Insights from Border Regions*, “European Journal of International Relations”, 2001, vol. 7, nr 2.
- Boggs S., *International Boundaries. A study of boundary functions and problems*, New York 1940.

- Brian T., Laczko F., (eds.), *Fatal Journeys. Tracking lives lost during Migration*, Geneva 2014.
- Budnikowski A., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, Warszawa 2001.
- Bugajski R., Błędzki P., *Traktat z Lizbony. Ujednolicone teksty Aktów Podstawowych Unii Europejskiej, wybór i wprowadzenie R. Bugajski, P. Błędzki*, Warszawa 2008.
- Chodubski A., *Methodology as an Important Value of Political Science Research*, „Polish Political Science” 2010.
- Cieśliński A., *Wspólnotowe prawo gospodarcze*, Warszawa 2003.
- Cymbranowicz K., *Współczesny kryzys uchodźczy i migracyjny – Unia Europejska w roli aktywnego uczestnika czy biernego obserwatora*, [w:] H. Chałupczak, M. Lesińska, E. Pogonała, T. Browarek (red.), *Polityka migracyjna w obliczu współczesnych wyzwań. Teoria i praktyka*, Lublin 2018.
- Czapliński W., *Obszar wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Współpraca w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych*, Warszawa 2005.
- Cziomer E., Zyblikiewicz L., *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, Warszawa – Kraków 2000.
- Den Boer M., *Międzynarodowe uprawnienia operacyjne przyznane policji przez Układ z Schengen*, [w:] J. Beczała (red.), *Układ z Schengen: Współpraca policji i organów sprawiedliwości po Maastricht*, Łódź 1998.
- Do Amaral I., *New Reflections on the Theme of International Boundaries* [w:] C. H. Schofield (red.), *Global Boundaries: World Boundaries*, t. 1, London 1994.
- Dodds K., *Geopolitics: A very short introduction*, OVP Oxford 2007/10/25.
- Donnan H., Wilson T.M., *Granice tożsamość, narodu państwa*, Kraków 2007.
- Donnelly M., *UK remains Ireland's top trading partner, despite 6 pc drop in exports*, “Farm Ireland” July 27, 2017.
- Ehrlich L., *Prawo międzynarodowe*, Warszawa 1958.
- Ford-Classen M.T., *System Informacyjny Schengen (SIS)*, [w:] J. Beczała (red.), *Układ z Schengen: Współpraca policji i organów sprawiedliwości po Maastricht*, Łódź 1998.
- Forsberg T., *The European Union*, Routledge 2018.
- Gajda A., *Znaczenie unijnego systemu wjazdu/wyjazdu dla wzmocnienia bezpieczeństwa i skutecznego zarządzania granicami zewnętrznymi Unii Europejskiej* [w:] *Strefa Schengen – wymiary: teoretyczny, polityczny, instytucjonalno-prawny. Funkcjonowanie granic zewnętrznych UE*, „Przegląd Europejski” Nr 3/2018.

- Gajda A., *Funkcjonowanie strefy Schengen w warunkach pandemii koronawirusa SARS-COV-2*, [w:] U. Kurczewska (red.), *Jaka przyszłość Unii Europejskiej? Wyzwania, problemy, szanse*, Warszawa 2020.
- Gajda A., *Najnowsze technologie i zarządzanie granicami zewnętrznymi Unii Europejskiej*, "Krytyka Prawa" t. 12, Nr 4/2020.
- Galluser W.A., *Political boundaries and coexistence*, Peter Lang Bern 1994.
- Girot P., *International Geopolitical Analysis. A Selection from Herodote*, Routledge 1987.
- Gradus Y., Lithwick H. (red.), *Frontiers in Regional Development*, Roman & Littelfield 1996.
- Gradus Y., Lithwick H., *Developing Frontier Cities. Global perspectives. Regional Contexts*, Springer Netherlands 2013.
- Grochalski S.M., *System ochrony mniejszości narodowych – źródła prawa europejskiego* [w:] S. Senft, A. Trzcielińska-Polus (red.), *Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce, Niemczech i Republice Czeskiej – tożsamość i perspektywy w jednoczącej się Europie*, Colloquium Opole 2007.
- Grochalski S.M., *Suwerenność państwa, jako potencjalna granica globalizacji*. [w:] M. Domagała, J. Iwanek (red.) *Demokracja w dobie globalizacji. Tom 2. Aspekty teoretyczne*, Katowice 2008.
- Grochalski S.M., *Konwencja z Prúm – selektywna współpraca transgraniczna* [w:] *Silesia – dete fabula narrator. Teksty ofiarowane profesorowi Michałowi Lisowi*, Opole 2009.
- Grochalski S.M., *Granica – instytucja z przeszłością i niezdefiniowana przyszłością* [w:] M. Lis, A. Trzcielińska-Polus (red.), *Colloquium Opole 2009. Od Okrągłego Stołu do obalenia Muru Berlińskiego i Aksamitnej Rewolucji. Polacy - Niemcy - Czesi – nowe wartości, nowe relacje*, Opole 2010.
- Grochalski S.M., *Granice. Prawno-międzynarodowe regulacje* [w:] S.M. Grochalski (red.), *Ewolucja instytucji granicy we współczesnej Europie*, Opole 2010.
- Grochalski S.M., *Wprowadzenie do problematyki instytucji granicy państwa. Refleksje obywatela Unii Europejskiej* [w:] S.M. Grochalski (red.), *Ewolucja instytucji granicy we współczesnej Europie*, Opole 2010.

- Grochalski S.M., *Europejski nakaz aresztowania jako konsekwencja zmiany funkcji granic w Unii Europejskiej*. [w:], S. M. Grochalski (red.), *Granice państwa jako granice jurysdykcji w Unii Europejskiej*. Dąbrowa Górnicza 2012.
- Grudy-Warr C., (ed.), *Eurasie. World Boundaries Volume 3*, Routledge 1994.
- Gruszczak A., *Unia Europejska wobec przestępczości*, Kraków 2002.
- Gruszczak A., *Współpraca policyjna w Unii Europejskiej w wymiarze transgranicznym. Aspekty polityczne i prawne*. Kraków 2009.
- Hadzińska-Wyrobek A., *Stosowanie procedury dublińskiej w Polsce wobec osób niebędących obywatelami Unii Europejskiej*, [w:] S. M. Grochalski (red.), *Status prawny obywatela Unii Europejskiej*, Dąbrowa Górnicza 2011.
- Hartshorne R., *Geographic and Political Boundaries in Upper Silesia*, "Annals of the Association of American Geographers" 1932, vol.23.
- Hartshorne R., *Suggestions on the terminology of political boundaries*, "Annals of the Association of American Geographers" 1936.
- Heffner K., *Kluczowe problemy demograficzne – osadnicze obszarów przygranicznych Polska-Czechy*, Opole 1998.
- Heffner K., *Granica – rozwój instytucji (definicje, etymologia, typologia)* [w:] S.M. Grochalski (red.), *Ewolucja instytucji granicy we współczesnej Europie*, Opole 2010.
- Hollifield J.F. (eds.), *Migration Theory. Talking across Disciplines*, New York – London 2015.
- Ikeda D., Toynbee A., *Wybierz życie. Dialog o ludzkiej przyszłości*. Warszawa 1999.
- Jabłoński A., *W poszukiwaniu teorii globalizacji*, [w:] Z. Nowak (red.), *Wymiary globalizacji. Aspekty polityczno-kulturowe*, Opole 2002.
- Jagielski A., *Pogranicze polsko-czeskie, jako problem badawczy* [w:] K. Heffner, W. Drobek (red.), *Strefa pogranicza Polska-Czechy. Procesy transformacji i rozwoju*, Opole 1996.
- Jańczak J., *Wschodnia granica Unii Europejskiej-nowe funkcje granic w Europie Środkowej* [w:] B. Breysach, A. Paszek, A. Tölle, *Grenze-Granica*, Berlin 2003.
- Jańczak J., *Unia Europejska i jej granice. W poszukiwaniu modelu integracji na europejskich peryferiach*, "Przegląd Politologiczny" Nr 4/2010.
- Jańczak J., *Teorie studiów europejskich w integracji granicznej. Możliwość zastosowania dla przykładu granicznych miast bliźniaczych*, [w:] J.J. Ruszkowski, L.

Wojnicz (red.), *Teorie w studiach europejskich. W kierunku nowej agendy badawczej*, Szczecin – Warszawa 2012.

- Jańczak J., *Przesunięcie koncepcyjne w studiach granicznych*, „Przegląd Politologiczny” 2013 nr 2.
- Jańczak J., *Between the Frontier and the Boundary: Geopolitics and Geostrategies of the EU's further Enlargement to the East* [w:] J. Antal (red.), *The EU Enlargement Policy. Possibilities and Frontiers*, Praha 2015.
- Jańczak J., *Re-bordering in the EU under Covid-19 in the First Half of 2020: A Lesson for Northeast Asia?*, „Eurasia Border Review”, 2020 vol. 11.
- Jędrzejczak D., *Antropogeografia polska XIX i XX w.*, Warszawa 1997.
- Jerczyński M., *Funkcje granic w integrującej się Europie*, „Biuletyn Geograficzny” Nr 1/2002.
- Kałowski A., *Estoppel jako ogólna zasada prawa międzynarodowego*, Wrocław 2009.
- Kałuski S., *Granice polityczne w problematyce geografii regionalnej*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie”, Kraków 1998.
- Klafkowski A., *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 1996.
- Kolossow V., *Theorizing Borders. Border Studies: Changing Perspectives and Theoretical Approaches*, „Geopolitics”, 2005, vol. 10.
- Kuźniak B., Capik A., *Traktat Amsterdamski. Komentarz T.1*, Warszawa 2000.
- Latinen I., *Funkcje i zadania Agencji Frontex*, [w:] W. Bednaruk, M. Bielecki, G. Kowalski (red.), *Polska w Strefie Schengen. Konsekwencje dla stosunków społecznych i gospodarczych Polski i państw ościennych. Próba oceny*, Lublin 2010.
- Limański A., Syrek M., *Integracja ekonomiczna Polski z Unią Europejską*, Warszawa 2001.
- Lis W., *Współpraca policyjna w ramach systemu Schengen*, [w:] W. Bednaruk, M. Bielecki, G. Kowalski (red.), *Polska w Strefie Schengen. Konsekwencje dla stosunków społecznych i gospodarczych Polski i państw ościennych. Próba oceny*, Lublin 2010.
- Łoś-Nowak T., *Stosunki międzynarodowe. Teorie – systemy – uczestnicy*, Wrocław 2000.
- Łoś-Nowak T., *W poszukiwaniu nowych form organizacji stosunków międzynarodowych. Stosunki międzynarodowe w fazie globalizacji i współzależności*, [w:] T. Łoś-Nowak, M. Wolański, *Świat. Europa. Dolny Śląsk. Wyzwania milenijne*, Wrocław 2002.

- Luft S., *Kryzys uchodźczy – przyczyny, skutki, konflikty*, Poznań 2019.
- Martinez A.J., *The Dynamic of Border Interaction* [w:] C. H. Schofield (red.), *Global Boundaries: World Boundaries*, t. 1, London 1994.
- Martinez A.J., *The Dynamic of border interactions. New approaches to border analysis* [w:] *Global Boundaries. World Boundaries*, vol. 1, London-New York 1994.
- Mitrus L., *Swoboda przemieszczania się pracowników po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, Warszawa 2003.
- Morgenroth E.W., *Economic Consequences for Ireland*. The Institute of International and European Affairs. Dublin, February, 2015.
- Morozowski T., *Działania Komisji Europejskiej wobec kryzysu migracyjnego*. „Biuletyn Instytutu Zachodniego” Nr 224/2016.
- Ngyssönen H., *De-Bordering the State – Re-Bordering the Nation: Nation Policy in Hungary*, [w:] J. Jańczak (red.), *De-bordering, Re-bordering and Symbols of the European Boundaries*, Berlin 2011.
- O’Dowd L., Wilson T.M., *Frontiers of sovereignty in the new Europe* [w:] *Borders, Nations and States: Frontiers of Sovereignty in the New Europe*, Aldershot 1996.
- Otok S., *Geografia polityczna*, Warszawa 2006.
- Paasi A., *Boundaries as Social Process: Territoriality In the Word of Folks*, “Geopolitics” 1998, vol.3.
- Podraza A., *Traktat Nicejski*, Lublin 2001.
- Pounds N.J.G., *Political Geography*, New York 1936.
- Pounds N.J.G., *The Origin of the Idea of natural Frontiers In France*, „Annals of the Association of American Geographers”, 1951, vol. 41, No 2.
- Prescott V., *Political Frontiers and Boundaries*, London 1987.
- Prescott V., Schofield C., *The maritime political boundaries of the world*, Brill 2005.
- Przyborowska-Klimczak A., Skrzydło-Tefelska E., *Dokumenty europejskie*, t. II Lublin 1999.
- Rajman J., *Problematyka demograficzna i osadnicza w badaniach regionów przygranicznych Polski* [w:] J. Kitowski (red.), *Czynniki i bariery rozwoju regionów przygranicznych*, Kraków – Rzeszów – Warszawa 1993.
- Reynolds D.R., McNutty M., *On the analysis of political boundaries as barriers; a perpetual approach*, “East Lakes Geographer” 1968, vol. 4.

- Rumley D., Minghi J., *The border landscape concept*, [w:] D. Rumley, J.V. Minghi (red.), *The Geography of Border Landscapes*, London – New York 1991.
- Rykiel Z., *Koncepcje granic w badaniach geograficznych*, „Przegląd Geograficzny” Nr 62, 1990.
- Rykiel Z., *Podstawy geografii politycznej*, Warszawa 2005.
- Sahlins P., *Boundaries: The making of France and Spain in the Pyrenees (Book Review)*. *French Politics and Society*, Cambridge 1991, T. 9, Nr 2.
- Sanguin A.L., *L'Architecture spatiale des frontieres politiques queleques reflections theorique a propos de l'exemple siusse*, “Regia Basiliensis. Basler Zeitschrift für Geographie” 1983, vol 24, No. 1.
- Schlesinger P., *Media, State and Nation: Political Violence and Collective Identities*, London 1991.
- Schofield R.N., *Border disputes in the Gulf: past, present and future*, The Persian Gulf at the millenium, 1997.
- Shapiro M.J., Alker H.R. (red.), *Challenging boundaries: global flows, territorial identities*, University of Minneapolis Press, 1996.
- Sieniow T., *Acquis Schengen – uwagi ogólne* [w:] A. Kuś, T. Sieniow (red.), *Układ z Schengen. Szanse i zagrożenia dla transgranicznej współpracy Polski i Ukrainy*, Lublin 2007.
- Sobczak J., *Europejski nakaz aresztowania. Instrument integrujący czy dezintegrujący państwa Unii Europejskiej*, [w:], S. Wróbel (red.), *Wybrane zagadnienia polskiej i europejskiej demokracji*, Toruń 2008.
- Szachon-Pszenny A., *Acquis Schengen a granice wewnętrzne i zewnętrzne w Unii Europejskiej*, Poznań 2011.
- Szymańska J., *Strefa Schengen w dobie pandemii COVID-19*, „Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych” Nr 62/2020.
- Szymczak M., (red.), *Słownik Języka Polskiego T.1*, Warszawa 1991.
- Szymura M., *Ubezpieczenia społeczne w Unii Europejskiej* [w:] S.M. Grochalski (red.), *Obywatel w Unii Europejskiej*, Opole 2006.
- Trzcielińska-Polus A., *Zmiany funkcji oraz zasięgu granic ugrupowań integracyjnych w Europie (ze szczególnym uwzględnieniem granic Unii Europejskiej)* [w:]. S.M. Grochalski, (red.), *Ewolucja instytucji granicy we współczesnej Europie*, Opole 2010.

- Trzcielińska-Polus A., *Polityka Republiki Federalnej Niemiec wobec imigracji i integracji imigrantów w latach 2015 – 2020*, Opole 2021.
- Van Houten H., *The Mask of Border* [w:] D. Wastlwalter (red.), *The Asgate Research to Border Studies*, Farnham 2011.
- Walters W., *The frontiers of the European Union: A geostrategis perspective*, *Geopolitics* 2004, T. 9, Nr 1.
- Wawrzyk P., *Współpraca policyjna a System Informacyjny Schengen II*, Warszawa 2008.
- Welchman J.C., (red.), *Rethinking borders*, University of Minnesota Press 1996.
- Whyte J.H., *The Permeability of the UK-Irish Border. A Preliminary Reconnaissance*, *Administration*, 31/1983.
- Whyte J.H., *Interpreting Northern Ireland*, Oxford: Clementon Press 1991.
- Wiśniewski P., *Dorobek (acquis) Schengen – charakterystyka podstawowych dokumentów i jego stosowanie w Polsce*, [w:] W. Bednaruk, M. Bielecki, G. Kowalski, *Polska w Strefie Schengen. Konsekwencje dla stosunków społecznych i gospodarczych Polski i państw ościennych. Próba oceny*, Lublin 2010.
- Wnukowski D., *Konsekwencje epidemii koronawirusa dla gospodarki UE*, „Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych” Nr 45/2020.
- Wojtaszek-Mik E., Mik C., (oprac.), *Dorobek Schengen* [w:] *Unia Europejska. Wspólnota Europejska. Zbiór dokumentów*, Zakamycze 2005.
- Wolff-Powęska A., *Doktryna geopolityki w Niemczech*, Poznań 1979.
- Wolff-Powęska A., Schulz E., *Przestrzeń i polityka w niemieckiej myśli politycznej XIX i XX wieku* [w:] A. Wolff-Powęska, E. Schulz (red.), *Przestrzeń i Polityka. Z dziejów niemieckiej myśli politycznej*, wybór i opracowanie, Poznań 2000.
- Zombirt J., *Mechanizmy rynku wewnętrznego Unii Europejskiej*, Warszawa 2009.
- Żurawski vel Grajewski P., *Granice zewnętrzne Unii Europejskiej – stan prawny, stan rzeczywisty, stan wyobrażony. Natura i status granic zewnętrznych UE w wymiarze metabolicznym i ich ewolucja* [w:] M. Trojanowska-Strzęboszewska (red.), *Unia Europejska. W poszukiwaniu swoich granic*, Warszawa 2017.

Dokumenty, raporty, materiały prasowe:

- „Gazeta Policyjna” Nr 18/2004.
- „Wymiar sprawiedliwości i sprawy wewnętrzne” Nr 12604/2007.

- Bryła E., *Galimatias z otwieraniem granic*, „Gazeta Wyborcza” z 16.06.2020 r.
- *Common Travel Area. Home Office*. Publisher for Home Office Staff on 28 February 2019.
- Crawley J., *Granica urojona*, „Polityka” Nr 9/2019.
- *Deklaracja Wiedeńska z 9 października 1993 r.* [w:] *Szczyt Wiedeński*, „Biuletyn Ośrodka Informacji Rady Europy” 1993, Nr 10.
- *Europa podnosi szlabany*, „Polityka” z 31.05.2020 r.
- Henley J., *Can the UK Adopt the Norway Model's as its Brexit Solution*. “The Guardian”, 1 December 2016.
- *Ireland in brief*, Published by Department of Foreign Affairs, Dublin 2000.
- Kołodziejczyk M., *Trzy granice*, „Polityka” nr 12/2022.
- Mac Coille C., *The economic impact of Brexit on Ireland*. “Dairy Research”, March 31, 2016.
- *Monitoring przejść granicznych Unii Europejskiej. Raport*, Warszawa 2008.
- O' Carrol L., *How does the Irish Border Affect the Brexit Talks*, “The Gurdian”, June 21, 2017.
- *Potential Impact of WTO Tariffs on Cross Border Trade*, “Inter Trade Ireland”, June 2017.
- Safiański T., Żach D., *Taktyczne aspekty współpracy policyjnej państw obszaru Schengen*, „Gazeta Sądowa” Nr 7/2006.
- *Smart Border 2.0 Avoiding a hard border on the island of Ireland for Customs control and the free movements of person*, “Constitutional Affairs”. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs. Directorate General for Internal Policies of the Union, PE 596.828 – November 2017.
- Walters W., *Border control*, „European Journal of Social Theory” 2006, vol. 9, No 2.
- Wordin A., *Ireland and the Economic Impact of Brexit*, Pepperdine Policy Review. Volume 10 3-2, 2018.
- Wójcik Ł., *Granice zaufania*, „Polityka” Nr 11/2020.

4.3. Omówienie dorobku i osiągnięć naukowo-badawczych

Zainteresowania naukowe autora dotyczą głównie dwóch obszarów badawczych, które obejmują problematykę współczesnych problemów globalnych oraz zmieniającej się roli i funkcji granic we współczesnej Europie, ze szczególnym uwzględnieniem Unii Europejskiej.

4.3.1. Przebieg pracy naukowo-badawczej przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce (lata 1989-1999)

Po ukończeniu studiów w Instytucie Nauk Ekonomicznych Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu i uzyskaniu stopnia magistra ekonomii, rozpocząłem pracę jako asystent w Zakładzie Politologii Instytutu Nauk Społecznych Wyższej Szkoły Pedagogicznej. To właśnie wtedy swoje zainteresowania badawcze zacząłem koncentrować wokół problemów globalnych. W tym okresie opublikowałem trzy artykuły naukowe dotyczące tej problematyki:

1/ *Problem światowego zadłużenia jako problem globalny* (Zeszyty Naukowe WSP Opole, Nauki Społeczno-Polityczne VI/1993).

2/ *Rozwiązywanie problemów globalnych na przykładzie zadłużenia* (Zeszyty Naukowe WSP Opole, Nauki Społeczno-Polityczne 125/1994).

3/ *Rynki finansowe, zadłużenie międzynarodowe w kontekście procesów globalizacji* (Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Opolskiego, Nauki Społeczno-Polityczne 12, 1998).

Zwieńczeniem moich zainteresowań badawczych w tym zakresie była dysertacja doktorska *Światowe zadłużenie państw jako problem globalny*.

4.3.2. Przebieg pracy naukowo badawczej po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce (2000 -2022)

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora kontynuowałem moje zainteresowania badawcze dotyczące problemów globalnych. W tym zakresie przygotowałem dwa rozdziały do monografii zbiorowej *Problemy globalne współczesnego świata*, przygotowane pod redakcją Stefana Marka Grochalskiego (Opole 2003): *Zadłużenie jako problem globalny* oraz *Problem surowcowo-energetyczny jako problem globalny*.

Szczególnym zwieńczeniem moich zainteresowań problemami globalnymi była wydana, jako współautorska, monografia *Współczesne problemy globalne. Światowe zadłużenie. Przykład ich rozwiązania*. (G. Balawajder, S. M. Grochalski, *Współczesne problemy globalne. Światowe zadłużenie. Przykład ich rozwiązania*, Opole 2005). Zainteresowanie problemami globalnymi wynikało z faktu posiadania przeze mnie dwóch specjalności: ekonomicznej i politologicznej. W swoich rozważaniach starałem się z jednej strony ukazywać ekonomiczny wymiar tych problemów, z drugiej próbowałem udowodnić,

że ich narastanie, a także perspektywy rozwiązania będą zależeć wyłącznie od woli politycznej państw.

Zainteresowanie problemami globalnymi spowodowało, że w działalności naukowej swoje badania zacząłem koncentrować na zagadnieniach politycznych, szczególnie związanych ze sferą stosunków międzynarodowych. Tematyka problemów globalnych uświadomiła mi również, że ze względu na ich charakter, wykraczający poza granice państw, przyczyniają się one do tego, że typowa, klasyczna granica państwa wyznaczająca jego terytorium i jednocześnie stanowiąca barierę dla przepływów (transferów) różnych zasobów (ludzkich, materialnych, finansowych) nie zapewnia już bezpieczeństwa. Wiele bowiem zjawisk i procesów odbywa się ponad granicami państw. Szczególnie proces ten stał się zauważalny na przełomie XX i XXI w., w związku z rozwojem procesu globalizacji. Globalizacja nadała nowy wymiar postrzegania granic, co dodatkowo było wzmocnione ewolucją funkcji granic w obszarze Unii Europejskiej. Stąd też moje zainteresowania naukowe zaczęły koncentrować się na problematyce funkcjonowania współczesnych granic, ze szczególnym uwzględnieniem ich ewolucji w procesie integracji państw.

Pierwszą w tym względzie publikacją był rozdział *Funkcja granicy w transgranicznym układzie regionalnym* opublikowany w pracy zbiorowej *Samorząd-Rozwój-Integracja* pod red. M. Barańskiego (Katowice 2002). Inspiracją do napisania tego tekstu był fakt, że zarówno województwo opolskie jak i śląskie, ze względu na posiadaną granicę z Republiką Czeską, doświadczały różnych przejawów zmieniającej się funkcji granicy wraz z rozwojem procesów integracyjnych. Podjęte w powyższej publikacji rozważania potwierdziły słusność obranego nowego kierunku badań, związanego z istotą i funkcją granic. Następnie, jako współautor, opublikowałem rozdział w pracy zbiorowej *Różnorodność funkcji granic w stosunkach Polski z państwami sąsiednimi* (G. Balawajder, S.M. Grochalski, A. Trzcielińska-Polus, *Różnorodność funkcji granic w stosunkach Polski z państwami sąsiednimi* [w:] T. Łoś-Nowak, A. Dudek (red.) *Poziomy aktywności Polski w środowisku międzynarodowym*, Legnica 2002). W publikacji tej z jednej strony omówiono od strony teoretycznej różne funkcje granic, a następnie dokonano analizy przejawiania się tej funkcji w relacjach z sąsiadami Polski. W przedstawionej analizie podkreślono, że ze względu na różny status państw sąsiadujących z Polską w odniesieniu do integracji z Unią Europejską, możemy zaobserwować różne wymiary ewolucji funkcji granicy.

W okresie przedakcesyjnym, w związku z współpracą mojej macierzystej jednostki, wówczas Instytutu Nauk Społecznych Uniwersytetu Opolskiego z Instytutem Nauk

Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Opawie, uczestniczyłem w cyklu międzynarodowych konferencji dotyczących roli i miejsca Śląska Opolskiego i Śląska Opawskiego w procesie integracji europejskiej. Na ich konferencji przygotowałem rozdział do pracy zbiorowej *Granica polsko-czeska w kontekście integracji europejskiej. Różne aspekty ewolucji funkcji granicy* [w:] B. Kozera, M. Lis (red.), *Śląsk Opawski i Opolski w kierunku standardów europejskich. Praca-Współpraca-Bezrobocie*, Opole 2003). W tekście podkreśliłem, że wraz z postępującą akcesją Polski i Republiki Czeskiej do Unii Europejskiej można było zaobserwować powolne odchodzenie od funkcji granicy jako bariery, co sprzyjało współpracy transgranicznej, rozwojowi euroregionów, a także lepszym kontaktom pomiędzy społecznościami Śląska Opolskiego i Opawskiego.

Rozszerzenie Unii Europejskiej o kolejne 10 państw w 2004 r., spowodowało ciekawe spostrzeżenia dotyczące funkcjonowania granic w jej obszarze. W tym kontekście, w publikacji *Granice państw w Unii Europejskiej* przedstawiłem specyfikę granic w Unii Europejskiej ze względu zarówno na różne kryteria klasyfikacji granic, jak również różne wymiary funkcji granic, podkreślając, że Unia Europejska stanowi bardzo ciekawe studium przypadku funkcjonowania wspólnych granic państw (G. Balawajder, *Granice państw w Unii Europejskiej* [w:] S. M. Grochalski (red.), *Obywatel w Unii Europejskiej*. Opole 2006).

Po wejściu Polski i Republiki Czeskiej do Unii Europejskiej oba państwa jeszcze przez trzy lata pozostawały poza strefą Schengen. Stąd też w ramach kontynuacji współpracy z Uniwersytetem Śląskim w Opawie opublikowałem tekst, stanowiący rozdział pracy zbiorowej *Granica polsko-czeska w kontekście wejścia Polski i Czech do układu Schengen* [w:] *Śląsk Opolski i Opawski w Unii Europejskiej. Problemy pierwszych lat członkostwa w stosunku do przemian społecznych Zbornik referatów z konferencji w Opawie 10 i 11 listopada 2006 r.*) Jego treść dotyczyła konsekwencji wejścia obu państw do strefy Schengen wraz z konkluzją, że to członkostwo przyczyni się do pełnej integracji społeczności mieszkającej po obu stronach granicy, a obszary przygraniczne przestaną funkcjonować jako peryferie państwa.

W 2004 r. na bazie współpracy z Instytutem Nauk Politycznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach przygotowałem do opublikowania jako rozdział w pracy zbiorowej tekst *Zmienność granic państwowych w warunkach globalizacji* (Grzegorz Balawajder, *Zmienność granic państwowych w warunkach globalizacji* [w:] M. Domagała, J. Iwanek (red.), *Demokracja w dobie globalizacji. Tom 2. Aspekty teoretyczne*, Katowice 2008). W publikacji tej nawiązałem do moich wcześniejszych zainteresowań globalizacją i

przeanalizowałem wpływ globalizacji na zmieniające się funkcje granic. Konkluzja związana była z konstatacją, że wraz z rozwojem procesów integracyjnych w gospodarce światowej i związaną z tym otwartością państw, następuje istota ewolucji w odchodzeniu od funkcji granicy jako bariery. Procesy integracyjne wynikają z woli politycznej państw. To państwa decydują o zakresie i formie integracji i w ten sposób przyczyniają się do ewaluacji instytucji granicy.

W roku 2007 w ramach współpracy z Instytutem Nauk Politycznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, przygotowałem tekst, który stał się podstawą rozdziału publikacji *Przystąpienie Polski do Układu z Schengen jako wyzwanie do polskiej demokracji w kontekście debaty politycznej w Polsce*. (G. Balawajder, *Przystąpienie Polski do Układu z Schengen jako wyzwanie do polskiej demokracji w kontekście debaty politycznej w Polsce*, [w:] S. Wróbel (red.), *Wybrane zagadnienia polskiej i europejskiej demokracji*. Toruń 2008). Publikacja powstała w chwili pierwszych doświadczeń po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Analizuje ona z jednej strony uwarunkowania i konsekwencje członkostwa Polski w strefie Schengen, z drugiej zwraca uwagę, że debata publiczna w Polsce po trzech latach członkowska koncentrowała się na korzyściach i kosztach akcesji. Każdy kolejny rok wywoływał określone podsumowania, w których generalnie euroentuzjaści podkreślali nowe korzyści, natomiast eurosceptycy minimalizowanie korzyści przy jednoczesnym podkreślaniu ogromnych kosztów akcesji. W tym kontekście podkreśliłem, że w momencie poprzedzającym wejście Polski do strefy Schengen (grudzień 2007), debata publiczna w Polsce niewiele miejsca poświęcała tej sprawie. W konkluzji zawarłem, że dla obywatela naszego kraju Schengen oznacza pełną swobodę poruszania się po obszarze Unii, co w warunkach posiadania obywatelstwa Unii Europejskiej stanowi pełny wyraz swobody przemieszczania się, jako szczególnej wartości Unii. Należy jednak zauważyć, że to, co stanowi korzyści dla obywatela, stanowić może poważny problem dla państwa. Ta publikacja stanowiła również punkt wyjścia do badań w zakresie funkcjonowania obywatela w obszarze Unii Europejskiej. Odzwierciedleniem tych badań będą publikacje w następnych latach.

W latach 2008 - 2010 byłem członkiem zespołu pod kierunkiem prof. UO, dra hab. Stefana Marka Grochalskiego, który realizował grant badawczy *Granice w Unii Europejskiej*. Efektem pracy zespołu było opublikowanie dwóch pozycji. Pierwsza pozycja, to praca zbiorowa *Ewolucja instytucji granicy we współczesnej Europie*, w której jestem autorem dwóch rozdziałów. W pierwszym z nich, zatytułowanym *Zanik czy nowe funkcje granicy w Unii Europejskiej* (Grzegorz Balawajder, *Zanik czy nowe funkcje granicy w Unii Europejskiej*

[w:] S.M. Grochalski (red.), *Ewolucja instytucji granicy we współczesnej Europie*, Opole 2010) skonstatowałem, że funkcje obszaru Unii Europejskiej można analizować z różnych punktów widzenia, np. polityczno-prawnego, militarnego, gospodarczego, historyczno-kulturalnego, językowego, etnograficznego, ekologicznego czy też sanitarno-weterynaryjnego. Sposoby realizacji tych funkcji odzwierciedlają podobieństwa i różnice pomiędzy państwami, pojawiające się w wymiarze polityczno-społecznym, prawnym, czy gospodarczym. Analiza relacji zachodzących pomiędzy państwami i ich społeczeństwami pozwala wyróżnić dziesięć funkcji granic: polityczno-prawną, gospodarczo-celną, sanitarną, historyczną, kulturową, strategiczną, ideologiczną, ogranicznika (miernika peryferyjności), ustaleń legislacji innych gremiów oraz obszaru kontaktu. Realizacja tych funkcji wynika przede wszystkim z umów i porozumień, zarówno bilateralnych jak multilateralnych i jest regulowana przepisami prawa wewnętrznego, międzynarodowego i unijnego. Należy również podkreślić, że punktem wyjścia do przygotowania tego rozdziału był referat wygłoszony na międzynarodowej konferencji Collegium Opole 2009 *Od Okrągłego Stołu do Obalenia Muru Berlińskiego i Aksamitnej Rewolucji. Polacy-Niemcy-Czesi - nowe wartości, nowe relacje*, który został następnie opublikowany w publikacji pokonferencyjnej (Grzegorz Balawajder, *Nowe funkcje granicy* [w:] *Colloquium Opole 2009. Od Okrągłego Stołu do Obalenia Muru Berlińskiego i Aksamitnej Rewolucji. Polacy-Niemcy-Czesi - nowe wartości, nowe relacje*, red. M. Lis, A. Trzcielińska-Polus, Opole 2010).

Z kolei w drugim z rozdziałów, zatytułowanym *Ewolucja funkcji granic a przyszłość państwa narodowego* postawiłem pytanie o przyszłość granic w kontekście przyszłości państwa narodowego. W warunkach funkcjonowania współczesnego państwa demokratycznego decentralizacja władzy poprzez przenoszenie kompetencji z organów centralnych na szczebel samorządu terytorialnego wzmacniać będzie te jednostki, które dzięki posiadanemu potencjałowi gospodarczemu będą mogły uzyskać status regionów zdolnych do samodzielnego funkcjonowania. Odrębność ekonomiczna może w tym względzie stanowić asumpt do takiego wyodrębnienia regionu, którego atrybutem staną się wolne granice. Może to oznaczać, że w warunkach funkcjonowania tych państw w Unii Europejskiej, w których widoczne są procesy dezintegracyjne, obok typowych granic państwowych -wewnętrznych w strukturze Unii Europejskiej, zaczną pojawiać się wewnętrzne granice w obrębie samych tych państw. Może to oznaczać, że w warunkach zaniku wewnętrznych granic Unii Europejskiej, zwiększy się ranga, rola i funkcje granic w obrębie wewnętrznych regionów. (Grzegorz

Balawajder, *Ewolucja funkcji granic, a przyszłość państwa narodowego* [w:] S.M. Grochalski (red.), *Ewolucja instytucji granicy we współczesnej Europie*. Opole 2010.)

Drugą opublikowaną pozycją zwartą jest praca *Raport z badań. Granice w Unii Europejskiej*, której jestem współautorem (G. Balawajder, S.M. Grochalski, *Raport z badań. Granice w Unii Europejskiej*, Opole 2010.) Do uzyskania materiałów badawczych posłużono się metodą sondażu diagnostycznego przy zastosowaniu badań ankietowych. Badania realizowano głównie w formie ankiety audytoryjnej na uczelniach polskich i zagranicznych oraz w kilkunastu przypadkach w formie ankiety indywidualnej. Celem badań było poznanie opinii osób studiujących w Polsce i krajach ościennych, także w krajach nienależących do Unii Europejskiej, na temat znaczenia granic państwowych w kontekście członkostwa Polski w strukturach Unii Europejskiej i strefie Schengen. W badaniach prowadzonych poza granicami Polski posługiwano się kwestionariuszem ankiety przetłumaczonych na język czeski, niemiecki, angielski lub rosyjski, adekwatnie do języka kraju, w którym realizowano badania (w przypadku Ukrainy i Białorusi posłużono się językiem rosyjskim).

Raport z badań ukazuje postrzeżenie granic w trzech wymiarach:

1/ Percepcja funkcji granic na pograniczach Polski (pogranicze zachodnie, południowe i wschodnie) w opinii mieszkających w tej strefie zarówno Polaków jak i sąsiadów (Niemców, Czechów, Białorusinów i Ukraińców);

2/ Ocena funkcji granic przez respondentów zamieszkujących w trzech grupach państw:

- państwa Unii Europejskiej należącej do strefy Schengen (Polska, Niemcy, Czechy i - Węgry),
- państwa Unii Europejskiej nienależące do układu Schengen (Wielka Brytania),
- państwa poza Unią Europejską mające wspólną granicę (Białoruś i Ukraina);

3/ Postrzeżenie granicy przez obywateli Polski mieszkających na trzech badanych pograniczach: zachodnim, południowym i wschodnim.

Stąd też każde z ankietowych pytań analizowane było w trzech wymiarach:

Pierwszy wymiar pozwolił na analizę zróżnicowania funkcji, znaczenia i oceny trzech różnych granic polskich: zachodniej, południowej i wschodniej w opinii mieszkających wokół tych granic respondentów, zarówno Polaków, jak i sąsiadów (Niemców, Czechów, Białorusinów i Ukraińców). Był to wymiar transgraniczny. Pozwolił on na ogólną analizę porównawczą uwarunkowań politycznych gospodarczych oraz społecznych tych granic oraz służył jako punkt odniesienia do kolejnego wymiaru analizy – narodowego.

Drugi wymiar odnosił się do oceny funkcji granic przez respondentów o różnych obywatelstwach. Uwzględniono tutaj sytuację dotyczącą granic w poszczególnych państwach w tym należących do strefy Schengen (Polska, Niemcy, Czechy i Węgry), tylko do Unii Europejskiej (Wielka Brytania) czy też znajdujące się poza tymi instytucjami (Ukraina, Białoruś). Ten wymiar pozwolił na uwzględnienie roli instytucji państwowych oraz prawodawstwa państwowego w ocenie funkcji granic przez respondentów z różnych krajów.

Trzeci wymiar dotyczył samych mieszkańców Polski, respondentów zamieszkujących na trzech badanych pograniczach: zachodnim, południowym i wschodnim. W tym wymiarze analiza dotyczyła zróżnicowania w obrębie polskich uwarunkowań przygranicznych, ekonomicznych oraz relacji z państwami sąsiednimi.

Istotną zmienną w zrealizowanych badaniach było obywatelstwo respondentów. Największa grupa badanych posiadała obywatelstwo polskie, a w dalszej kolejności: czeskie, białoruskie, ukraińskie, brytyjskie, niemieckie i węgierskie.

Uczestnictwo w granicie badawczym pogłębiło moje zainteresowania badawcze dotyczące problematyki granic. Od tego momentu przedmiotem moich zainteresowań stały się różne aspekty funkcjonowania granic w Europie.

Można je podzielić na cztery subobszary:

- 1/ Specyfika granic we współczesnej Europie.
- 2/ Obywatel Unii Europejskiej a przekraczanie granic.
- 3/ Granice w wymiarze schengeńskim.
- 4/ Bezpieczeństwo granic w obszarze Unii Europejskiej.

Pierwszy subobszar badawczy dotyczył analizy charakteru i specyfiki granic we współczesnej Europie. Kontynent europejski, choć jeden z najmniejszych, jest szczególnie zagospodarowany w wymiarze przestrzeni politycznej, składa się bowiem z 46 państw narodowych, których terytoria wyznaczają granice. Styczność tych państw nadaje granicom szczególny charakter. Historycznie ujmując, Europa wielokrotnie doświadczała zmienności granic, ale jednocześnie to właśnie w obrębie tego regionu widoczne są najbardziej rozwinięte procesy integracyjne. Pierwszą publikacją w tym zakresie był rozdział w pracy zbiorowej *Granica Państwa jako kategoria geograficzna, prawna, polityczna i społeczna*, (G. Balawajder, *Granica Państwa jako kategoria geograficzna, prawna, polityczna i społeczna* [w:] S.M Grochalski (red.) *Granice państwa jako granice jurysdykcji w Unii Europejskiej*. Dąbrowa Górnicza 2012.).

Następnie, w 2011 r. przygotowałem tekst będący częścią pracy zbiorowej *Die Fortentwicklung der „Institution Grenze” im gegenwärtigen Europa (Dalszy rozwój instytucji granicy w Europie)*. (G. Balawajder, A. Trzcielinska-Polus, *Die Fortentwicklung der „Institution Grenze” im gegenwärtigen Europa*, [w:] Ch. Waack, S. Garsztecki, I. Scherm, (Hrsg), *Regionale Identität und transnationale Räume in Ostmitteleuropa. Dresden 2012*). Publikacja ta stanowiła omówienie efektów grantu badawczego z lat 2008-2010, w którym uczestniczyli jej autorzy. Ten sam tekst został również opublikowany w języku czeskim (G. Balawajder, Trzcielinska-Polus, *„Institute hranice” v dnešni Evropě*, [w:] Ch. Waack, S. Garsztecki, I. Scherm, (ed.), *Regionální identita a transnacionální prostory ve středovýchodní Evropě*, Plzeň 2012).

Pogłębienie zainteresowań w odniesieniu do specyfiki granic w Europie pozwoliło na opublikowanie artykułu naukowego *Granica państwa jako kategoria wielowymiarowa*. W publikacji postawiłem tezę, że w warunkach globalizacji kultury oraz internacjonalizacji polityki i gospodarki nastąpiło otwarcie granic i związane z tym osłabienie kontroli granicznej, stanowiącej dotychczas barierę dla przepływu ludzi, dóbr, kapitału i idei. Oznacza to, że współczesna percepcja granic państwowych dotyczy nie tylko zmian zachodzących w obrębie instytucji państwa i jego polityk, ale również wiąże się z zmianami w kontekście redefinicji obywatelstwa, suwerenności i tożsamości narodowej. (G. Balawajder, *Granica państwa jako kategoria wielowymiarowa*, *Pogranicze. Polish Borderland Studies* nr 1/2013).

W roku 2013 nawiązana została współpraca z Uniwersytetem Technicznym w Chemnitz. Wymiernym efektem tej współpracy było przygotowanie tekstu do publikacji zbiorowej, która ukazała się zarówno w języku niemieckim jak i czeskim. W przedstawionym tekście *Die Staatsgrenze als Determinante der Identität (Granica państwowa jako determinanta tożsamości)* odniosłem się z jednej strony do moich wcześniejszych spostrzeżeń związanych z funkcjonowaniem granic w Europie i zawarłem konkluzję, że pomimo dokonujących się w wyniku integracji państw, ewolucji funkcji granicy związanej z odejściem od jej wymiaru jako bariery, granice nadal pozostają instytucjami wyznaczającymi tożsamość narodową społeczeństw i państw. (G. Balawajder, *Die Staatsgrenze als Determinante der Identität*, [w:] S. Garsztecki, M. Jerabek, & I. Scherm (red.) *Sachsen und Tschechien. Regionale Identitäten und transregionale Verflechtungen in Ostmitteleuropa*. Thelem/Dresden 2015), (G. Balawajder, *Statní hranice jako determinanta identity*, [w:] S. Garsztecki, M. Jerabek, & I. Scherm (red.), *Sasko a Česko. Regionalní identity a transregionalní propojení ve střední a východní Evropie*. Dresden 2015).

Drugi subobszar badawczy dotyczył wymiaru obywatelskiego w procesie przekraczania granic. Granica państwowa, jako linia wyznaczająca terytorium państwa i obszar jego suwerenności, może być rozpatrywana nie tylko jako instytucja zapewniająca bezpieczeństwo państwa. Ważny jest również aspekt dotyczący rozdzielenia przez granice społeczności. W zależności od tego, jaki jest stopień otwartości granic, a ten wiąże się z otwartością państwa, rozpatrywany w wymiarze politycznym, ekonomicznym czy też społecznym granice ułatwiają lub utrudniają procesy migracyjne. W procesie integracji, wraz traktatowym zagwarantowaniem czterech swobód, z punktu widzenia obywatela najważniejszą wydaje się swoboda przepływu osób. Jako polski obywatel żyjący na terytorium Polski od czasów PRL-u doświadczyłem różnego wymiaru funkcjonowania granic. Moje refleksje w tym względzie zawarłem w tekście *Granice w Unii Europejskiej – moje refleksje związane z przekraczaniem granic*. (G. Balawajder, *Granice w Unii Europejskiej – moje refleksje związane z przekraczaniem granic*, [w:] K. Minkner, L. Rubisz (red.), *Antymonie polityczności. Artykuły, eseje i szkice dedykowane Profesor Barbarze Goli*. Opole 2013). Doświadczyłem bowiem granic zamkniętych, czyniących obszar pogranicza typowo peryferyjnym, jak i w pełni otwartych będących egzemplifikacją swobody przemieszczania się. Wymiar obywatelski procesu przekraczania granic stanowi niezwykle ważną wartość dodaną integracji europejskiej. Stąd też moje spostrzeżenia i wnioski zawarłem w dwóch ważnych tekstach. W pierwszym z nich, *Obywatel w warunkach ewolucji wewnętrznych granic Unii Europejskiej*, będącym rozdziałem w pracy zbiorowej zawarłem konkluzję, że w warunkach zniesienia granic wewnętrznych w Unii Europejskiej, jej obywatel z jednej strony korzysta ze swobody przemieszczania się pomiędzy państwami, a z drugiej będzie zawsze stykała się z ograniczeniami wynikającymi z tej funkcji granicy, która dotyczy ustaleń legislacji innych gremiów. W praktyce realizacja tej funkcji oznacza, że w warunkach zniesienia granic wewnętrznych obywatel Unii korzysta ze swobody przemieszczania się pomiędzy państwami i jednocześnie styka się z problemami wynikającymi z regulacji wewnętrznych poszczególnych państw, które dotyczą spraw życia codziennego, np. kodeks drogowy, opodatkowanie dochodów, system zabezpieczenia społecznego, strefa euro czy wreszcie zróżnicowanych warunków życia na tle różnic w PKB per capita. (G. Balawajder, *Obywatel w warunkach ewolucji wewnętrznych granic Unii Europejskiej*, [w:] K.A. Wojtaszczyk, J. Tymanowski, P. Stawarz, *Integracja europejska. Główne obszary badawcze*. Warszawa 2015).

Drugi tekst, *Bezpieczne granice - wolny obywatel* (G. Balawajder, *Bezpieczne granice - wolny obywatel*, [w:] S.M. Grochalski (red.), *Wolność-bezpieczeństwo-obywatel. Studium administracyjnoprawne*, Dąbrowa Górnicza 2015), stanowi rozdział w pracy zbiorowej. W rozdziale tym stwierdziłem, że dla obywatela Unii Europejskiej wraz ze zniesieniem kontroli na wewnętrznych granicach pojawił się szczególny wymiar wolności. Jednak dla państwa unijnego ceną tej wolności jest zabezpieczenie bezpieczeństwa, zarówno wewnętrznego jak i zewnętrznego, co oznacza zdania dla służb takich jak policja czy straż graniczna. Muszą one zapewnić bezpieczeństwo obywatelom swoich państw, zarówno ze względu na odstąpienie od kontroli granic wewnętrznych, a więc przeciwdziałać różnym przestępstwom o charakterze transgranicznym, jak również zapewnić szczególny wymiar bezpieczeństwa w odniesieniu do granic zewnętrznych, stających się tym samym instytucjami o wymiarze bariery.

Trzeci subobszar badawczy dotyczył granic państw Unii Europejskiej w kontekście układu z Schengen. To właśnie schengeński wymiar granic umożliwił swobodę przekraczania wewnętrznych granic Unii i jednocześnie urzeczywistnił w praktyce tę najważniejszą z punktu widzenia obywatela, swobodę przemieszczania się. Polska w momencie przyjęcia członkostwa w Unii Europejskiej w 2002 r., musiała jeszcze przez trzy lata podejmować działania spełnienia kryteriów związanych z wejściem do strefy. Schengen stworzyło zatem nowe możliwości, ale również wymogi dla państw ubiegających się o członkostwo. Dla Polski stworzyło to nowe możliwości współpracy transgranicznej z państwami sąsiedzkimi – członkami Unii, a więc z Republiką Federalną Niemiec, Republiką Czeską, Republiką Słowacką czy też Republiką Litwy. Jako mieszkaniec Śląska Opolskiego szczególnie interesowałem się na ile Schengen rozwinie współpracę polsko-czeską. Wszak granica polsko-czeska to najdłuższa granica Polski. Moje refleksje w tym względzie zawarłem w tekście *Poland and Czech Republic in the Schengen Agreement. New possibilities of Cooperation*. (G. Balawajder, *Poland and Czech Republic in the Schengen Agreement. New possibilities of Cooperation* [w:] *Collective identity, international cooperation and national interest in Europe and beyond*. Edited by A. Trzecielińska-Polus, B. Curyło, S. Garsztecki. Opole 2011). W tym opracowaniu stanowiącym część pracy zbiorowej przeanalizowałem różne możliwości współpracy, jakie wynikają z schengeńskiego wymiaru wspólnej granicy. W pierwszej kolejności zwróciłem uwagę na aspekty transgraniczne odnoszące się zarówno do współpracy gospodarczej jak i kontaktów międzyludzkich. Zanik bariery na granicy stworzył nowe warunki dla współpracy samorządów, rozwoju nowych połączeń drogowych

czy przywrócenia dawnych tras kolejowych. Dla strefy pogranicza ten nowy wymiar granicy oznacza zanik peryferyjności tego obszaru i nowe możliwości współpracy euroregionów.

Członkostwo w Unii Europejskiej wiąże się najczęściej z przynależnością do strefy Schengen. Wiadomo jednak, że nie jest to jednoznaczne. Przykład Rumunii, Bułgarii czy Cypru stanowi w tym względzie egzemplifikację. Dlatego też w kolejnej publikacji, stanowiącej artykuł naukowy przeanalizowałem warunki członkostwa państw w strefie Schengen. (G. Balawajder, *Warunki członkostwa państw w Strefie Schengen*, [w:] S.M. Grochalski (red.), *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne XI/4* Opole 2013). Dotyczy ona przyjęcia wszystkich założeń zawartych zarówno w układzie z Schengen, jak również w Konwencji Wykonawczej a także w Kodeksie Granicznym Schengen. Ponadto pojawia się konkluzja, że choć Schengen to układ utworzony dla członków Unii Europejskiej, to jednak w jego obrębie można zauważyć cztery kategorie państw:

- państwa Unii Europejskiej, które spełniają kryteria Schengen i są członkami strefy Schengen,
- państwa Unii Europejskiej, które spełniają kryteria Schengen, ale nie są w strefie Schengen (np. Irlandia czy wcześniej Wielka Brytania),
- państwa Unii Europejskiej, które nie spełniają kryteriów Schengen i nie są w strefie Schengen (Rumunia, Bułgaria, Cypr),
- państwa spoza Unii Europejskiej, które są w strefie Schengen (Islandia, Norwegia, Liechtenstein, Szwajcaria).

Spełnienie warunków i wymogów wynikających z ram prawnych funkcjonowania strefy Schengen wymaga dostosowania ustawodawstwa danego państwa w tym względzie. Ten problem omawiam w publikacji, będącej rozdziałem pracy zbiorowej. (G. Balawajder, *Ustawodawstwo polskie wobec wymogów schengenских*, [w:] D. Kisielewicz, A. Trzcielińska-Polus (red.), *Miedzy historią a polityką. Śląsk w przestrzeni europejskiej. Studia i szkice dedykowane Profesorowi Edmundowi Nowakowi*. Opole 2014). W tym tekście podkreśliłem, że Polska przystępując do Unii Europejskiej nie stała się od razu pełnoprawnym członkiem obszaru Schengen. Jednakże Polska od początku swojej akcesji do Unii podejmowała działania konieczne dla zapoczątkowania pełnego członkostwa w strefie Schengen. Warto w tym miejscu zauważyć, że konsekwentnie od jesieni 2004 r. podejmowano określone działania legislacyjne, których ukoronowaniem było przyjęcie ustawy i aktów wykonawczych, których efektem było uzyskanie przez Polskę statusu pełnoprawnego członka strefy Schengen od 21 grudnia 2007 r.

Akcesja Polski do strefy Schengen związana była również z negocjacjami, które dotyczyły nie tylko zagadnień związanych z integracją ekonomiczną, ale również odnosiły się do kwestii praw polskich obywateli. Wynikało to z faktu, że istotą integracji europejskiej z punktu widzenia obywatela państwa członkowskiego Unii Europejskiej jest prawo do swobodnego podróżowania, pracy, studiowania i zamieszkania w wybranym kraju Unii. Oznacza to, że wraz z akcesją polski do Unii Europejskiej istotną kwestią będzie jak najszybsze członkostwo w obszarze Schengen. Problematykę negocjacji akcesyjnych podjąłem w publikacji będącej, rozdziałem pracy zbiorowej (G. Balawajder, *Akcesja Polski do strefy Schengen: przykład negocjacji zinstytucjonalizowanych*, [w:] B. Curyło, W. Opiola (red.), *Negocjacje międzynarodowe. Determinanty, aktorzy, procesy*. Opole 2016).

W pracy podkreśliłem, że działania negocjacyjne Polski na rzecz przystąpienia do strefy Schengen rozpoczęły się już na etapie negocjacji w sprawie akcesji do Unii Europejskiej. Negocjacje te koncentrowały się na uproszczeniach w ruchu granicznym, w tym na granicach wewnętrznych, na przygotowaniach granicy wschodniej do jej funkcjonowania w wymiarze zewnętrznej granicy Unii, a także na przygotowania do włączenia Polski do Systemu Informacyjnego Schengen (SIS). Należy w tym miejscu zaznaczyć, że w trakcie negocjacji akcesyjnych Komisja Europejska nadawała szczególne znaczenie takim kwestiom, jak kontrola granic, budowanie właściwej infrastruktury komunikacyjnej, poprawa funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, przeciwdziałanie korupcji. Takie stanowisko wynikało z wysokich wymogów stawianych Polsce jako nowemu członkowi Unii w zakresie zarządzania bezpieczeństwem wewnętrznym Wspólnoty. Potwierdzeniem tego stanowiska były liczne misje przeglądowe, spotkania ekspertów, konsultacje techniczne, a także zobowiązania strony polskiej do dostarczenia Komisji Europejskiej dokumentacji potwierdzającej spełnienie przez Polskę wymogów akcesji dotyczących Schengen.

Czwarty subobszar badawczy dotyczył kwestii bezpieczeństwa granic w obszarze Unii Europejskiej. Druga dekada lat dwudziestych przyniosła nowe wyzwania i jednocześnie stanowiła istotne doświadczenia w zakresie ochrony granic Unii Europejskiej i strefy Schengen. Stąd też moje zainteresowania skupiły się na analizie różnych aspektów bezpieczeństwa granic w kontekście kryzysu migracyjnego, pandemii COVID-19 czy też brexitu.

Pierwszym efektem moich badań była publikacja stanowiąca rozdział pracy zbiorowej *Układ z Schengen a bezpieczeństwo w kontekście wewnętrznej i zewnętrznej granicy Unii Europejskiej* (G. Balawajder, *Układ z Schengen a bezpieczeństwo w kontekście wewnętrznej i*

zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, [w:] S.M. Grochalski (red.), *Kategoria bezpieczeństwa w prawnym wymiarze Unii Europejskiej*. Dąbrowa Górnicza 2013). W tekście omówiłem regulacje prawne zawarte w Układzie, Konwencji Wykonawczej oraz Kodeksie Granicznym Schengen i ich znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa granic wewnętrznych i granicy zewnętrznej Unii Europejskiej. Przeanalizowałem również znaczenie Konwencji z Prüm, służącej zwiększeniu koordynacji działań pomiędzy państwami Unii Europejskiej. Z punktu widzenia bezpieczeństwa Polski w Unii Europejskiej kluczowe znaczenie odgrywa ochrona polskiej granicy wschodniej, a więc nowej styczości z Ukrainą, Białorusią czy też Rosją. Jak istotne znaczenie ma ochrona tej granicy, omówiłem w kilku publikacjach. Pierwsza z nich, to efekt dalszej współpracy z Instytutem Nauk Politycznych Uniwersytetu Śląskiego w ramach projektu *Dylematy polityki zagranicznej Polski w kontekście ewolucji środowiska międzynarodowego na przełomie pierwszej i drugiej dekady XXI wieku*, przygotowanego przez Zakład Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w 2013 r., w publikacji *Układ Schengen a polska granica wschodnia w kontekście bezpieczeństwa Unii Europejskiej* (G. Balawajder, *Układ z Schengen a polska granica wschodnia w kontekście bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, [w:] K. Czornik, M. Lakomy, M. Stolarczyk (red.), *Dylematy polityki zagranicznej Polski na początku XXI w.*, Katowice 2014.) stanowiącej rozdział pracy zbiorowej, podkreśliłem, że dla bezpieczeństwa całego obszaru Unii Europejskiej najważniejsze znaczenie stanowi ochrona granic zewnętrznych. Z kolei członkostwo Polski w Unii Europejskiej oraz w strefie Schengen nadało polskiej granicy wschodniej szczególne znaczenie w kontekście bezpieczeństwa Unii Europejskiej.

Drugą w tym względzie publikacją jest rozdział w pracy zbiorowej, stanowiący efekt projektu badawczego, przeprowadzonego w 2014 r. przez zespół badawczy z krajowych ośrodków naukowych oraz instytucji państwowych, w ramach działalności Regionalnego Ośrodka Debaty Międzynarodowej w Katowicach. W pracy *Wpływ członkostwa w Strefie Schengen na bezpieczeństwo Polski w wymiarze narodowym i ponadnarodowym* podkreśliłem, że istotnym wyzwaniem dla Polski jest to, że warunkach funkcjonowania jej wschodniej granicy jako zewnętrznej granicy Unii i strefy Schengen o długości 1155 km, musiała jako pojedynczy kraj, podjąć się obowiązku ochrony jednej z jej najdłuższych granic. Podkreślam również, że wraz z przyjęciem członkostwa Polski w strefie Schengen wzrosło bezpieczeństwo Polski, przede wszystkim w obszarze bezpieczeństwa narodowego.

Zwiększenie stopnia bezpieczeństwa Polski należy również wiązać z koniecznością utworzenia w Polsce odpowiednich instytucji, wspierających zwalczanie przestępczości

zorganizowanej, takich jak Krajowe Centrum Informacji Kryminalnej, Generalny Inspektor Informacji Finansowej czy też Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych. Przynależność Polski do strefy Schengen stanowi zatem jeden z elementów polskiej polityki bezpieczeństwa. (G. Balawajder, *Wpływ członkostwa w Strefie Schengen na bezpieczeństwo Polski w wymiarze narodowym i ponadnarodowym*, [w:] K. Czornik, M. Lakomy (red.), *Dylematy polityki bezpieczeństwa Polski na początku drugiej dekady XXI wieku*. Katowice 2014).

Wschodnia granica Polski jako zewnętrzna granica Unii Europejskiej dotyczy z jednej strony styczności z Ukrainą, Białorusią i Rosją. Z drugiej strony dotyczy ona trzech państw o różnym statusie z punktu widzenia dalszego rozszerzenia Unii Europejskiej i ewaluacji funkcji granic. Najbliżej tego procesu jest Ukraina. W przypadku Białorusi czy Rosji sprawa ta jest odległa, a nawet biorąc pod uwagę obecne okoliczności związane z wojną na Ukrainie, wręcz nierealna. Jednak ze względu na sąsiedztwo Rosji, zewnętrzna granica Polski w obrębie styczności z tym mocarstwem, jako granica Unii Europejskiej ma również wymiar strategiczny - jest bowiem zewnętrzną granicą Paktu Północnoatlantyckiego. Szczególny wpływ tej granicy, zarówno w kontekście bezpieczeństwa Polski, jak i Unii Europejskiej, stanowi interesujący materiał badawczy. Stąd też kolejną publikacją w tym zakresie jest współautorski tekst będący rozdziałem pracy zbiorowej *Zmienność funkcji granicy między Polską a Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej jako funkcja stosunków między polską a Federacją Rosyjską. Granica „liberalna”, granica rzeczywiście „rozdzielająca”* (G. Balawajder, S.M. Grochalski, *Zmienność funkcji granicy między polską a Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej jako funkcja stosunków między polską a Federacją Rosyjską. Granica „liberalna”, granica rzeczywiście „rozdzielająca”*, [w:] K. Czornik, M. Lakomy, M. Stolarczyk, *Stosunki Polski z mocarstwami w drugiej dekadzie XXI w.*, Katowice 2016).

W tekście podkreślono, że granica pomiędzy Polską a Federacją Rosyjską jest to granica najkrótsza w porównaniu z odcinkami granic Polski z innymi państwami i jest to granica szczególna, bo po pierwsze, jest granicą z supermocarstwem, po drugie, jest to zewnętrzna granica Unii Europejskiej a po trzecie, stanowi ona granicę pomiędzy Unią Europejską a Unią Euroazjatycką. Granica ta realizując swoje podstawowe funkcje, z jednej strony skupia w sobie jak w soczewce stosunki polityczne Polski i Federacji Rosyjskiej a z drugiej - stosunki polityczne istniejące pomiędzy Unią Europejską a Federacją Rosyjską. Jest ona poddana dwóm reżimom prawnym. Pierwszy z nich, to regulacje wynikające z prawa

Unii Europejskiej i *acquis Schengen*. Drugi reżim wynika z prawa wewnętrznego suwerennego państwa – Polski, które nie może stać w sprzeczności z prawem Unii Europejskiej.

Kolejną publikacją w tym zakresie jest artykuł naukowy *Instytucjonalny wymiar ochrony granic zewnętrznych Unii Europejskiej w kontekście bezpieczeństwa państw członkowskich* (G. Balawajder, *Instytucjonalny wymiar ochrony granic zewnętrznych Unii Europejskiej w kontekście bezpieczeństwa państw członkowskich* Pogranicze. Polish Bordelands Studies, t. 6 nr 1 2018). W artykule podjąłem temat instytucjonalnego wymiaru kontroli i ochrony granic zewnętrznych w Unii Europejskiej i poddałem analizie wybrane unijne instrumenty kontroli granic (Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej, Europejska Sieć Patroli, Zespół Szybkiej Interwencji na Granicy, Europejski System Nadzorowania Granic UE) do realizacji zadań z zapewnieniem bezpieczeństwa wewnętrznego państw członkowskich w kontekście rozwijającego się ruchu migracyjnego do Unii Europejskiej. Należy w tym miejscu podkreślić, że artykuł ten stanowił również początek publikacji dotyczących konsekwencji rozwijającego się w drugiej dekadzie lat dwutysięcznych kryzysu migracyjnego. Tekst ten stanowił rozwinięcie poprzedzającego go artykułu naukowego *Instytucja granic zewnętrznych Unii Europejskiej a zapewnienie bezpieczeństwa państw członkowskich w warunkach współczesnego kryzysu migracyjnego* (G. Balawajder, *Instytucja granic zewnętrznych Unii Europejskiej a zapewnienie bezpieczeństwa państw członkowskich w warunkach współczesnego kryzysu migracyjnego*. Pogranicze Polish Bordelands Studies, t. 5 nr 3), w którym przeanalizowałem problem funkcjonowania zewnętrznych granic Unii Europejskiej pod kątem zapewnienia bezpieczeństwa i jej państw i obywateli w kontekście wyzwań, jakie stawia kryzys migracyjny. W artykule zawarłem hipotezę, że do momentu zaistnienia bieżącego (z punktu widzenia połowy drugiej dekady lat dwutysięcznych) kryzysu istniało przekonanie, że Unia Europejska stworzyła instytucjonalne dla skutecznego zapewnienia bezpieczeństwa swoich granic.

Kryzys migracyjny, którego apogeum przypada na lata 2015/2016 wpłynął na moje szczególne zainteresowanie jego wpływem na funkcjonowanie granic Unii Europejskiej i strefy Schengen. W efekcie powstały jeszcze w 2016 r. dwie publikacje podejmujące problematykę ochrony granic Unii i znaczenia podjętych w tym względzie działań dla bezpieczeństwa narodowego państw członkowskich w warunkach narastania kryzysu migracyjnego. (G. Balawajder, *Bezpieczeństwo granic Unii Europejskiej w kontekście kryzysu migracyjnego 2015/2016*, [w:] S.M. Grochalski (red.), *Bezpieczne państwo*.

Bezpieczny obywatel. Bezpieczna Unia Europejska. Dąbrowa Górnicza 2016). (G. Balawajder, *Granice zewnętrzne Unii Europejskiej a bezpieczeństwo narodowe państw członkowskich w kontekście współczesnego kryzysu migracyjnego*, [w:] P. Polko, M. Walancik (red.) *Odcienie bezpieczeństwa. Obszary badań, kierunki rozwoju* Dąbrowa Górnicza 2016.).

Obie publikacje stanowią rozdziały prac zbiorowych i są w stosunku do siebie komplementarne, Jednak zdecydowanie kładą w prowadzonych rozważaniach różne akcenty. Nie ulega wątpliwości, że podjęty w obu publikacjach problem bezpieczeństwa granic Unii Europejskiej i ich wpływu na bezpieczeństwo państw Unii w kontekście kryzysu migracyjnego stanowiło istotne wyzwanie dla dotychczasowego systemu zapewniającego skuteczność systemu granic w ochronie terytorium państw Unii Europejskiej i strefy Schengen. Kryzys pokazał nieskuteczność dotychczasowego systemu ochrony granic zewnętrznych i wymusił konieczność dokonania odpowiednich zmian instytucjonalnych w tym zmiany formuły Frontexu.

Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex), to kluczowa instytucja Unii Europejskiej i systemu Schengen w kwestii ochrony granic Unii Europejskiej. Stanowi ona istotny element Europejskiego Systemu Nadzoru Granicznego (Eurosur). Kryzys migracyjny, szczególnie jego nasilenie w latach 2015/2016 pokazał, że założenia dotyczące roli Frontexu działającego w starej formule jako Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich Unii Europejskiej, napotkały na wiele ograniczeń, związanych między innymi w niemożliwością udzielania pomocy państwom członkowskim Unii, zarówno zakresie ochrony ich granic, jak również w organizowaniu wspólnych operacji, tzw. powrotów, czyli wydalania obywateli państw trzecich, którzy nielegalnie przebywają na terenie Unii. Problematyka ta została podjęta w publikacji będącej rozdziałem pracy zbiorowej *Europejska Agencja Straży Granicznej i przybrzeżnej Frontex i jej rola w kontekście wspólnego kryzysu migracyjnego*.

(G. Balawajder, *Europejska Agencja Straży Granicznej i przybrzeżnej Frontex i jej rola w kontekście wspólnego kryzysu migracyjnego*, [w:] E. Ganowicz (eds.), *Artificem commendat opus: region - pamięć - polityka: studia i materiały ofiarowane profesor Danucie Kisielewicz*, 2018.).

Kryzys migracyjny, którego szczególne nasilenie przypadło na drugą połowę drugiej dekady lat dwudziestych, stanowił niewątpliwie wyzwanie ochrony granic w obszarze Unii Europejskiej. Pokazał, że jedność państw Unii w odniesieniu do rozwiązania tego problemu ostrzegła przed poważną próbą, ponieważ wiele państw, np. Polska, Czechy, Węgry czy

Austria nie chciały zaakceptować stanowiska Komisji Europejskiej dotyczącego rozlokowania migrantów i uchodźców. Na bazie tych swoistych egoizmów i partykularyzmów pojawiły się hipotezy mówiące o nietrwałości strefy Schengen w dotychczasowym kształcie i postulaty konieczności reformy tego systemu w kierunku ograniczenia liczby państw członkowskich np. wzorując nowe rozwiązania na układzie z Prüm.

Koniec drugiej dekady lat dwudziestych związany był z dwoma innymi istotnymi wyzwaniami dla granic w obszarze Unii Europejskiej. Pierwszym był problem brexitu, drugim pandemia COVID 19. Pojawiły się zatem dwa istotne tematy badawcze: brexit oznaczał zmiany charakteru granicy brytyjsko-irlandzkiej na odcinku styku Republiki Irlandii i Irlandii Północnej. Ta, dotychczas wewnętrzna, granica Unii Europejskiej zmieniła status, stając się zewnętrzną granicą Wspólnoty, co oczywiście wiązało się z istotnymi konsekwencjami. Ten problem omawiam w artykule naukowym *The British-Irish Border in the Context of brexit* (G. Balawajder, *The British-Irish Border in the Context of brexit* Przegląd Strategiczny 2020, nr 13). Analizowany w artykule problem zwraca uwagę na istotę zmiany funkcji granicy pomiędzy Republiką Irlandii a Wielką Brytanią w kierunku bariery, szczególnie w odniesieniu do funkcji gospodarczo-celnej.

Z kolei rozwój pandemii COVID-19 stanowił nowe wyzwanie dla bezpieczeństwa państw Unii Europejskiej, z jednej strony w kontekście zdrowia ludności, z drugiej, w zakresie uniknięcia zakłóceń swobodnego przepływu osób, towarów w usług w całym jej obszarze. Już w przyjętym 16 marca 2020 r. Komunikacie, Komisja Europejska podkreśliła, że zewnętrzna granica Unii musi działać jako strefa bezpieczeństwa dla wszystkich państw strefy Schengen. Oznaczało to, że z punktu widzenia prawa unijnego Komisja Europejska mogła zorganizować jedynie działania odwołujące się do granic zewnętrznych. Z kolei w przypadku państw członkowskich, posiadających granice wewnętrzne, regulacje unijne stanowią, że państwa te mogą samodzielnie decydować o wprowadzeniu na nich kontroli. Zgodnie bowiem z kodeksem granicznym Schengen rządy państw członkowskich mogą przywrócić kontrole na wewnętrznych granicach, jeśli pojawi się poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego, przy czym instrument ten stanowić będzie „środek ostatecznej konieczności”. Ten problem szczegółowo analizuję w artykule naukowym *Granice Unii Europejskiej w kontekście pandemicznego zagrożenia. Reakcja państw i ramy prawne podjętych działań* (*The borders of the European Union in the context of the States' response*

to the pandemic threat and the legal framework for the actions taken). “Border and Regional Studies” nr 4/2022.

W artykule podkreślono, że wraz z rozwojem pandemii, w warunkach istotnych zagrożeń dla bezpieczeństwa swoich obywateli, państwa obszaru Unii Europejskiej i strefy Schengen (obszar UE+) kierując się racją stanu i swoistym egoizmem państwowym, w coraz większym stopniu domagają się większej swobody w decydowaniu o przywróceniu i przedłużeniu kontroli granicznych. Taka sytuacja stanowi jednak ograniczenie jednej z kluczowych swobód dotyczących obywatela Unii Europejskiej: swobody przepływu osób.

Pandemia COVID 19 pokazała, że Unia Europejska stanowiła wobec istotnego wsparcia dotyczącego z jednej strony przeciwdziałania w rozprzestrzenianiu się pandemii i wynikających stąd ograniczeń w swobodzie przekraczania granic, z drugiej zaś, wobec stworzenia takich warunków, aby ograniczenia te miały charakter tylko tymczasowych i nie spowodowały w tym względzie nieodwracalnych zmian.

4.3.3. Konferencje zakończone publikacjami – wygłoszone referaty

1. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Regionale Identität und transnationale Räume in Ost-mittleuropa, Liberec 03.03.-05.03.2011. Organizator: Uniwersytet Techniczny w Chemnitz, (G. Balawajder, A. Trzcielińska-Polus, *Die Fortentwicklung der „Institution Grenze” im gegenwärtigen Europa*).
2. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Regionale Identitäten und regionale Akteure in Sachsen und Tschechien in ostmitteleuropäischen Vergleich, 11.10.-13.10.2013. Organizatorzy: Uniwersytet Techniczny w Chemnitz, Uniwersytet Jana Evangelisty Purkiniego w Usti nad Łabą, (G. Balawajder, *Die Staatsgrenze als Determinante der Identität*).
3. Konferencja Naukowa I Ogólnopolski Kongres Europeistyki Polska w procesie integracji europejskiej - dekada doświadczeń, Warszawa 2014. Organizator: Uniwersytet Warszawski Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych (G. Balawajder, *Obywatel w warunkach ewolucji wewnętrznych granic Unii Europejskiej*).
4. Konferencja Naukowa Granice w XXI w. Renesans murów i podziałów, 08.11.2017. Organizatorzy: Instytut Politologii UKSW, Uniwersytet Opolski, (G. Balawajder, *Szczególna rola i znaczenie granic zewnętrznych dla bezpieczeństwa państw i obywateli Unii Europejskiej*).

5. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Colloquium Opole 2009 – Od Okrągłego Stołu do Obalenia Muru Berlińskiego i Aksamitnej Rewolucji. Polacy-Niemcy-Czesi - nowe wartości, nowe relacje, 16-17.11.2009. Organizator: Instytut Śląski, (G. Balawajder, *Nowe funkcje granicy w Europie*).
6. Konferencja Naukowa Stosunki Polski z mocarstwami w drugiej dekadzie XXI w., Katowice 01.12.2016. Organizator: Zakład Stosunków Międzynarodowych, Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego, (G. Balawajder, S. M. Grochalski, *Zmienność funkcji granicy między polską a Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej jako funkcja stosunków między polską a Federacją Rosyjską. Granica „liberalna”, granica rzeczywistości „rozdzielająca”*).
7. Konferencja Naukowa Bezpieczeństwo Polski w drugiej dekadzie XXI w. – problemy i wyzwania, Katowice 11.12.2014. Organizatorzy: Zakład Stosunków Międzynarodowych, Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego. Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej w Katowicach. (G. Balawajder, *Wpływ członkostwa w Strefie Schengen na bezpieczeństwo Polski w wymiarze narodowym i ponadnarodowym*).
8. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Dylematy polityki zagranicznej Polski w kontekście ewolucji środowiska międzynarodowego na przełomie pierwszej i drugiej dekady XXI wieku, Katowice 23-25.09.2013. Organizator: Zakład Stosunków Międzynarodowych, Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego, (G. Balawajder, *Strefa Schengen a polska granica wschodnia w kontekście bezpieczeństwa Unii Europejskiej*).
9. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Układ monachijski jako przykład prawnomiędzynarodowej kapitulacji wobec agresji, 14.10.2008. Organizator: Uniwersytet Opolski, Instytut Politologii, (G. Balawajder, *Układ monachijski - zmiany granic w Europie w aspekcie polityczno-prawnym*).
10. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Colloquium Opole 2000 - Stereotypy i uprzedzenia w stosunkach między Polakami, Niemcami i Czechami. Organizator: Instytut Śląski w Opolu, (G. Balawajder, *Nauczanie języka niemieckiego w Polsce jednym ze sposobów odchodzenia od stereotypów i mitów w stosunkach polsko- niemieckich*).
11. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Colloquium Opole 2002 - Rola Europy w światowych procesach kooperacji i konfrontacji. Organizator: Instytut Śląski w Opolu, (G. Balawajder, *Podział dóbr w Europie*).

12. Międzynarodowa konferencja naukowa Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich. Wykorzystanie wspólnych szans, Głubczyce 22-24.11.2001. Organizator: Uniwersytet Opolski, Instytut Nauk Społecznych, Uniwersytet Śląski w Opawie Wydział Nauk Społecznych, (G. Balawajder, *Zmieniająca się rola granicy na pograniczu polsko-czeskim w kontekście integracji europejskiej*).
13. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Śląsk Opawski i Opolski w kierunku standardów europejskich. Praca – współpraca - bezrobocie, Opawa 20-22.11.2002, (G. Balawajder, *Granica polsko-czeska w kontekście integracji europejskiej. Różne aspekty ewolucji funkcji granicy*).
14. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich. Aktywność społeczna mieszkańców pogranicza, Głuchołazy 20-21.11.2003. Organizator: Uniwersytet Opolski, Instytut Nauk Społecznych, Uniwersytet Śląski w Opawie, (G. Balawajder, S. M. Grochalski, A. Trzcielińska-Polus, *Edukacja w służbie polsko-czeskiej na pograniczu Śląska Opolskiego i Opawskiego*).
15. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Colloquium 2005 - W zjednoczonej Europie. Perspektywy młodych Czechów, Polaków i Niemców ze wschodnich krajów federacji, (G. Balawajder, *Szkolnictwo - kształcenie jako wspólny interes Europy*).
16. Konferencja naukowa Unia Europejska wobec dylematów integracyjnych na początku XXI wieku, Wisła 22-24.09.2005. Organizator: Zakład Stosunków Międzynarodowych, Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego, (G. Balawajder, *Procesy dezintegracyjne jako zagrożenie dla integracji europejskiej*).
17. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Śląsk Opolski i Opawski w Unii Europejskiej. Problemy pierwszych lat członkostwa w stosunku przemian społecznych, Opawa 10-11.11.2006. Organizator: Uniwersytet Opolski, Instytut Politologii, Uniwersytet Śląski, Instytut Administracji i Polityk Publicznych, (G. Balawajder, *Granica polsko-czeska w kontekście wejścia Polski i Czech do układu z Schengen*).
18. Konferencja Naukowa Demokracja w dobie globalizacji, Ustroń Śląski 22-24.09.2004. Organizator: Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego, (G. Balawajder, *Zmienność granic państwowych w warunkach globalizacji*).
19. Konferencja Naukowa Wybrane zagadnienia polskiej i europejskiej demokracji, Wisła 24-26.09.2006. Organizator: Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego, (G. Balawajder, *Przystąpienie Polski do układu z Schengen jako wyzwanie dla polskiej demokracji w kontekście debaty politycznej w Polsce*).

20. Konferencja Naukowa Wpływ polityki społecznej na kreowanie pozytywnego wizerunku regionu. Wyzwania i oczekiwania, 16-17.10.2008. Organizator: Uniwersytet Opolski, Instytut Politologii, (G. Balawajder, *Czynniki rozwoju regionalnego na przykładzie województwa opolskiego*).
21. Konferencja Naukowa Polityka regionalna jako czynnik promocji i rozwoju regionu, 18-19.10.2009. Organizator: Uniwersytet Opolski, Instytut Politologii, (G. Balawajder, *Czynniki rozwoju regionu a oddziaływanie polityki kulturalnej państwa*).
22. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Bezpieczna Europa: diagnoza i prognoza Systemowe działanie w sytuacji kryzysowej, Dąbrowa Górnicza 12-13.05.2016. Organizator: Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, (G. Balawajder, *Granice zewnętrzne Unii Europejskiej a bezpieczeństwo narodowe państw członkowskie w kontekście wspólnego kryzysu migracyjnego*).
23. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Colloquium Opole 2000 - Od konfrontacji przez normalizację do pojednania i dobrego sąsiedztwa: polsko-czesko-niemiecki kompleks sąsiedztwa w rocznicę traktatów granicznych, (G. Balawajder, *Ewolucja funkcji granicy polsko-niemieckiej jako wyraz rozwoju dobrosąsiedzkiej współpracy po 1989 r.*).
24. International Scientific Conference New Challenges for Borderlands Studies: Regional, European and Global Perspectives, Opole. 8-10.09.2021. Organizator: Instytut Politologii Uniwersytetu Opolskiego, (G. Balawajder, *The borders of the European Union in the context of the States' response to the pandemic threat and the legal framework for the actions taken*).

4.3.4. Konferencje, część 2, wygłoszone referaty, udział w panelu

1. Ogólnopolska Konferencja Naukowa Polska Prezydencja w Unii – szanse czy zagrożenia, Opole 07-08.04.2011. Organizatorzy: Uniwersytet Opolski (Studenckie Koło Naukowe Politologów), Politechnika Opolska (Koło Naukowe Młodych Europejczyków), Uniwersytet Jagielloński (Koło Naukowe Europeistyki), (G. Balawajder, *Partnerstwo wschodnie jako jeden z priorytetów polskiej prezydencji w Unii Europejskiej*).
2. Ogólnopolskie Forum Gospodarcze Problemy współczesnej gospodarki w ujęciu krajowym, europejskim i międzynarodowym, 29.05.2014. Organizatorzy: Koło Naukowe Młodych Europejczyków Politechniki Opolskiej, Koło Naukowe LexPro Negotium Uniwersytetu Opolskiego, (G. Balawajder, *Granice państwa w warunkach procesu globalizacji*).

3. Konferencja Naukowa Migracje - zagrożenia czy szansa Polski? Ekonomiczne i społeczno-kulturowe aspekty, Kamień Śląski 27.11.2019. Organizatorzy: Uniwersytet Opolski, Wydział Nauk o Polityce i Komunikacji Społecznej, Narodowy Bank Polski, (G. Balawajder, *Migracje w ujęciu teoretycznym*).
4. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Quo vadis borderlands studies, 28.10.2015. Organizatorzy: Instytut Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Centrum im. Willego Brandta. Udział w panelu dyskusyjnym *Nowe podejście badawcze do studiów granicznych*.

4.3.5. Recenzje naukowe dotyczące granic

1. Recenzja artykułu *Współpraca transgraniczna państw Grupy Wyszehradzkiej na rzecz zagrożenia bezpieczeństwa granic*, „Poliarchia”. Studenckie czasopismo naukowe Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego nr 2(3)2014.
2. Recenzja artykułu *Symboliczne zamknięcie granic w Europie. Strefa Schengen-konsekwencje zmiany koncepcji granic w Unii Europejskiej*, „Konteksty Społeczne”, Instytut Socjologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (Tom III nr 5, nr 6), 2015.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Aktywność badawcza związana z problematyką granic dotyczyła mojej współpracy zarówno z ośrodkami krajowymi, jak i zagranicznymi.

W odniesieniu do ośrodków krajowych, znaczenie miała współpraca z Instytutem Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Akademią Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej oraz z Instytutem Śląskim w Opolu.

Współpraca z Instytutem Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego dotyczyła udziału w konferencjach oraz projektach badawczych prowadzonych w tej jednostce i omówionych w punkcie 4. Współpraca z Akademią WSB w Dąbrowie Górniczej dotyczyła udziału w przygotowaniu i współautorstwie publikacji wydanych przez tę uczelnię pod red. S. M. Grochalskiego i wskazanych również w punkcie 4. Współpraca z Instytutem Śląskim w Opolu dotyczyła aktywnego uczestnictwa w konferencjach organizowanych przez

tę instytucję w ramach cyklu „Colloquium Opole”, którego efektem było współautorstwo publikacji zbiorowych, omówionych w punkcie 4.

Współpraca z ośrodkami zagranicznymi dotyczyła aktywności we współpracy z Uniwersytetem Śląskim w Opawie, z Uniwersytetem Technicznym w Chemnitz oraz w Usti nad Łabą.

Współpraca z Uniwersytetem Śląskim w Opawie dotyczyła udziału w cyklicznych konferencjach organizowanych przez Instytut Nauk Społecznych a następnie Instytut Politologii Uniwersytetu Opolskiego wspólnie z Instytutem Nauk Społecznych Uniwersytetu w Opawie i dotyczyła badań i analizy różnych aspektów funkcjonowania Śląska Opolskiego i Opawskiego w okresie przed- i poakcesyjnym. Dorobek publikacyjny i udział w konferencjach został omówiony w punkcie 4. Ponadto, w ramach programu Erasmus+, w dniach 24-27.05.2022 r. odbyłem cykl wykładów na Wydziale Polityk Publicznych Uniwersytetu Śląskiego w Opawie, dotyczących istoty i funkcji granic we współczesnej Europie. Z kolei wyzwania dotyczące funkcjonowania obszaru pogranicza Polski, Czech i Niemiec po rozszerzeniu Unii Europejskiej w 2004 r., strefy Schengen w 2007 r., przyczyniły się do rozwoju kontaktów z Uniwersytetem Technicznym w Chemnitz, a także z Uniwersytetem w Usti nad Łabą, czego efektem był mój udział w konferencjach i współautorstwo prac zbiorowych, omówionych w punkcie 4.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych lub popularyzujących naukę

6.1. Osiągnięcia dydaktyczne

1/ Prowadzenie wykładów i ćwiczeń na kierunkach Politologia, Stosunki międzynarodowe, Bezpieczeństwo międzynarodowe, Zarządzanie publiczne oraz Dziennikarstwo i komunikacja społeczna z przedmiotów: Ekonomia, Ekonomia rozwoju, Globalizacja i regionalizacja, Koncepcje rozwoju globalnego, Migracje międzynarodowe, Granice i pogranicza we współczesnym świecie, Niemilitarny wymiar bezpieczeństwa międzynarodowego, Regional Case Study-Africa, Współczesne separatyzmy, Teoria i praktyka przywództwa, Zarządzanie rozwojem społecznym, Międzynarodowe rynki finansowe i transakcje gospodarcze, Polityka społeczna i gospodarcza, Międzynarodowe stosunki polityczne, Polityka regionalna UE, Regiony i Euroregiony, Granice i pogranicza Unii Europejskiej, Instytucje i organizacje gospodarcze świata, Media a terroryzm, Polityki sektorowe Unii Europejskiej, Terroryzm,

Polityki publiczne, Ekonomia i systemy gospodarcze, Finanse publiczne, Dyplomacja ekonomiczna, Regionalna polityka gospodarcza.

2/ Prowadzenie wykładów w ramach Erasmus+ w Instytucie Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Opawie – 2022.

3/ Promotor prac dyplomowych na kierunkach Politologia oraz Stosunki międzynarodowe w latach 2010 – 2021 - wypromowałem 63 licencjatów.

4/ Recenzent prac dyplomowych i magisterskich na kierunku Politologia oraz Stosunki międzynarodowe. W latach 2010 - 2022 było to 126 prac, w tym 44 prace magisterskie.

5/ Współautorstwo podręcznika *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota-mechanizmy działania- zasięg*, red. T. Łoś-Nowak, Wrocław 2009. Rozdział *Unia Europejska – organizacja współpracy międzynarodowej*, autorzy: G. Balawajder, A. Trzcielińska-Polus.

6/ Współpraca ze szkołami średnimi miasta Opola: Zespół Szkół Ekonomicznych (wygłoszenie wykładu dla młodzieży *25 lat samorządności miasta Opola*) oraz Społeczne Językowe Liceum Ogólnokształcące im. Alberta Einsteina Wolnego Stowarzyszenia Edukacyjnego Regionu Opolskiego. Pełnienie od 1992 r. funkcji Dyrektora Liceum oraz nauczyciela przedmiotów: Wiedza o społeczeństwie i Podstawy przedsiębiorczości. Prowadzenie warsztatów maturalnych przygotowujących uczniów do egzaminu maturalnego z wiedzy o społeczeństwie.

6.2. Osiągnięcia organizacyjne w Uniwersytecie Opolskim

1/ Nagrody Rektora Uniwersytetu Opolskiego (2004/2005 oraz 2005/2006).

2/ Członek (Sekretarz) Uczelnianej Komisji Wyborczej w Uniwersytecie Opolskim (2002-2012).

3/ Przewodniczący Rektorskiej Komisji Dyscyplinarnej ds. Studentów (2002-2012).

4/ Członek Komisji podczas egzaminów licencjackich i magisterskich.

5/ Koordynator d/s studiów zaocznych w Instytucie Politologii (2004-2007).

6/ Współorganizator konferencji *Znaczenie 30-lecia Układu z Schengen dla rozwoju współpracy transgranicznej Polski, Czech i Niemiec*, Pokrzywna, 18-20.11.2015.

7/ Moderator XV Seminarium Śląskiego *Traktaty Polsko-Niemieckie z 1990 i 1991 roku i ich konsekwencje dla Śląska*, Kamień Śląski, 2010. Organizator: Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej.

8/ Moderator XVI Seminarium Śląskiego *Pamięć kulturowa – bogactwo czy źródło konfliktów*, Kamień Śląski, 2011. Organizator: Dom Współpracy Polsko- Niemieckiej.

9/ Moderator Debaty *Partnerstwo Wschodnie – szczytna idea czy realna współpraca*, Opole, 2013. Organizator: Ośrodek Debaty Międzynarodowej w Opolu.

10/ Moderator Konferencji *15 lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej – perspektywa województwa opolskiego*, Opole, 2019. Organizator: Ośrodek Debaty Międzynarodowej oraz Wojewoda Opolski.

6.3. Osiągnięcia popularyzujące naukę

1/ Wykład okolicznościowy *25 lat samorządu w Polsce* wygłoszony na uroczystym posiedzeniu Rady Miasta Brzeg 11.11.2015 r.

2/ Udział w seminarium *Partnerstwo bez granic – opolskie 15 lat w Unii Europejskiej* zorganizowanym przez Marszałka Województwa Opolskiego. Wygłoszenie referatu: *Polska w strefie Schengen – obowiązki, prawa i oczekiwania*. Opole 2019.

3/ Współpraca z mediami lokalnymi, regionalnymi i krajowymi. Liczne komentarze polityczne dla Nowej Trybuny Opolskiej, Gazety Opolskiej, Gazety Krakowskiej, Dziennika Zachodniego, udział w audycjach Radia Opole, Radia Doxa, Radia TOK FM, TVP Opole, Ekovision TV a także komentarze dla portali internetowych, np. Wirtualnej Polski. Obecność w mediach widoczna jest poprzez strony internetowe, a także portal YouTube. Swoje teksty publikowałem w Teologii Politycznej Co Tydzień. Ponadto w 2020 r. udzieliłem wywiadu, który stał się częścią pozycji zwartej wydanej z okazji 30-lecia Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców w Polsce. Autor: K. Ogiolda, *Jubileuszowe rozmowy na 30-lecie TSKN na Śląsku Opolskim (1990-2020)*, Opole 2020.

Grzegorz Balawajder – wykaz publikacji

<https://orcid.org/0000-0002-9397-4095>

- *The borders of the European Union in the context of the States' response to the pandemic threat and the legal framework for the action taken* [w:] “Border&Regional Studies” Volume 10 Issue 4, 2023.
- *Granice Unii Europejskiej w kontekście współczesnych wyzwań kryzysu uchodźczo-migracyjnego, brexitu i pandemii koronawirusa*, 2022. ISSN: 1233-6408
- *Ewolucja funkcji granicy polsko-niemieckiej jako wyraz rozwoju dobrosąsiedzkiej współpracy po 1989 roku* [w:] *Colloquium Opole 2000. Od konfrontacji przez normalizację do pojednania i dobrego sąsiedztwa: polsko-czesko-niemiecki kompleks sąsiedztwa w rocznicę traktatów granicznych*, 2021. ISBN: 978-83-7126-399-6

- *The British-Irish Border in the Context of Brexit* [w:] „Przegląd Strategiczny”, 2020. DOI: 10.14746/ps.2020.1.14
- *Institutionalny wymiar ochrony granic zewnętrznych Unii Europejskiej w kontekście bezpieczeństwa państw członkowskich* [w:] „Pogranicze. Polish Borderlands Studies”, t. 6, nr 1, 2018.
- *Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex) i jej rola w kontekście współczesnego kryzysu migracyjnego* [w:] *Artificem commendat opus. Region-Pamięć-Polityka. Studia i materiały ofiarowane profesor Danucie Kisielewicz*. E. Ganowicz (red.), 2018.
- *Institucja granic zewnętrznych Unii Europejskiej a zapewnienie bezpieczeństwa państw członkowskich w warunkach współczesnego kryzysu migracyjnego* [w:] „Pogranicze. Polish Borderlands Studies”, t.5, nr 3, 2017.
- *Aksesja Polski do strefy Schengen: przykład negocjacji zinstytucjonalizowanych* [w:] *Negocjacje międzynarodowe. Determinanty, aktorzy, procesy*, B. Curyło, W. Opiola (red.), 2016.
- *Bezpieczeństwo granic Unii Europejskiej w kontekście kryzysu migracyjnego 2015/2016* [w:] *Bezpieczne państwo. Bezpieczny obywatel. Bezpieczna Unia Europejska*, S.M. Grochalski (red.), 2016.
- *Granice zewnętrzne Unii Europejskiej a bezpieczeństwo narodowe państw członkowskich w kontekście współczesnego kryzysu migracyjnego. Odcienie bezpieczeństwa. Obszary badań, kierunki rozwoju*, P. Polko; M. Walancik (red.), 2016.
- *Zmienność funkcji granicy między Polską a Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej jako funkcja stosunków między Polską a Federacją Rosyjską. Granica „liberalna”, granica rzeczywiście „rozdzielająca”* [w:] *Stosunki Polski z mocarstwami w drugiej dekadzie XXI wieku*, K. Czornik; M. Lakomy; M. Stolarczyk (red.), 2016.
- *Bezpieczne granice - wolny obywatel* [w:] *Wolność-bezpieczeństwo-obywatel. Studium administracyjnoprawne*, S.M. Grochalski (red.), 2015.
- *Die Staatgrenze als Determinante der Identität Sachsen und Tschechien. Regionale Identitäten und transregionale Verflechtungen in Ostmitteleuropa - Sasko a Česko* [w:] *Regionální identity a transregionální propojení ve střední a východní Evropě*, S. Garsztecki, M. Jeřábek, M. Munke, I. Scherm (red.), 2015.

- *Obywatel w warunkach ewolucji wewnętrznych granic Unii Europejskiej* [w:] *Integracja europejska. Główne obszary badawcze*, P. Stawarz, J. Tymanowski, K.A. Wojtaszczyk (red.), 2015.
- *Statni hranice jako determinanta identity Sasko a Cesko* [w:] *Regionalni identity a transregionalni propojeni ve stredni a vychodni Evropie*, S. Garsztecki, M. Jeřábek, I. Scherm (red.), 2015.
- *Układ z Schengen a polska granica wschodnia w kontekście bezpieczeństwa Unii Europejskiej* [w:] *Dylematy polityki zagranicznej Polski na początku XXI wieku*, K. Czornik, M. Lakomy, M. Stolarczyk (red.), 2014.
- *Ustawodawstwo polskie wobec wymogów schengeńskich* [w:] *Między historią a polityką. Śląsk w przestrzeni europejskiej. Studia i szkice dedykowane Profesorowi Edmundowi Nowakowi*, D. Kisielewicz; A. Trzcielińska-Polus (red.), 2014.
- *Wpływ członkostwa w strefie Schengen na bezpieczeństwo Polski w wymiarze narodowym i ponadnarodowym* [w:] *Dylematy polityki bezpieczeństwa Polski na początku drugiej dekady XXI wieku*, K. Czornik, M. Lakomy (red.), 2014.
- *Granica państwa jako kategoria wielowymiarowa* [w:] „Pogranicze. Polish Borderlands Studies”, 2013.
- *Granice w Unii Europejskiej - moje refleksje związane z przekraczaniem granic* [w:] *Antynomie polityczności. Artykuły, eseje i szkice dedykowane Profesor Barbarze Goli*, K. Minkner, L. Rubisz (red.), 2013.
- *Układ z Schengen a bezpieczeństwo w kontekście wewnętrznej i zewnętrznej granicy Unii Europejskiej* [w:] *Kategoria bezpieczeństwa w prawnym wymiarze Unii Europejskiej*, S.M. Grochalski (red.), 2013.
- *Warunki członkostwa państw w strefie Schengen* [w:] *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne*, S.M. Grochalski (red. wyd.), 2013.
- *Die Fortentwicklung der „Institution Grenze” im gegenwärtigen Europa* [w:] *Regionale Identität und transnationale Räume in Ostmitteleuropa*, S. Garsztecki, I. Scherm, Ch. Waack (red.), 2012.
- *Granica państwa jako kategoria geograficzna, prawna, polityczna i społeczna* [w:] *Granice państwa jako granice jurysdykcji w Unii Europejskiej*, S.M. Grochalski (red.), 2012.
- *“Institute hranice” v dnešni Evropiě* [w:] *Regionální identita a transnacionální prostory ve středovýchodní Evropě*, S. Garsztecki, I. Scherm, Ch. Waack (red.), 2012.

- *Poland and Czech Republic in the Schengen Agreement. New possibilities of cooperation* [w:] *Collective identity, international cooperation and national interest in Europe and beyond*, B. Curyło, S. Garsztecki, A. Trzcielińska-Polus (red.), 2011.
- *Ewolucja funkcji granic a przyszłość państwa narodowego* [w:] *Ewolucja instytucji granicy we współczesnej Europie*, S.M. Grochalski (red.), 2010.
- *Nowe funkcje granicy* [w:] *Colloquium Opole 2009: od Okrągłego Stołu do Obalenia Muru Berlińskiego i Aksamitnej Rewolucji: Polacy - Niemcy - Czesi: nowe wartości, nowe relacje*, M. Lis; A. Trzcielińska-Polus (red.), 2010.
- *Raport z badań "Granice w Unii Europejskiej"*, 2010.
- *Zanik czy nowe funkcje granicy w Unii Europejskiej* [w:] *Ewolucja instytucji granicy we współczesnej Europie*, S.M. Grochalski (red.), 2010.
- *Czynniki rozwoju regionu a oddziaływanie polityki kulturalnej państwa* [w:] *Polityka kulturalna jako czynnik promocji i rozwoju regionu (na wybranych przykładach organizacji i instytucji użyteczności publicznej). Seria "Śląsk w Europie - Schlesien in Europa - Slezsko v Evropě"*, N. Honka (red.), 2009.
- *Układ monachijski - zmiany granic w Europie w świetle statystyk* [w:] *Układ monachijski jako przykład prawnomiędzynarodowej kapitulacji wobec agresji*, S.M. Grochalski, H. Jelec, M. Lis (red.), 2009.
- *Czynniki rozwoju regionalnego na przykładzie województwa opolskiego* [w:] *Wpływ polityki społecznej na kreowanie pozytywnego wizerunku regionu. Wyzwania i oczekiwania*, N. Honka (red.), 2008.
- *Przystąpienie Polski do Układu z Schengen jako wyzwanie dla polskiej demokracji w kontekście debaty politycznej w Polsce* [w:] *Wybrane zagadnienia polskiej i europejskiej demokracji*, S. Wróbel (red.), 2008.
- *Zmienność granic państwowych w warunkach globalizacji* [w:] *Demokracja w dobie globalizacji. T. 2. Aspekty teoretyczne*, M. Domagała, J. Iwanek (red.), 2008.
- *Granica polsko-czeska w kontekście wejścia Polski i Czech do Układu z Schengen* [w:] *Śląsk Opolski i Opawski w Unii Europejskiej. Problemy pierwszych lat członkostwa w stosunku do przemian społecznych*, 2007.
- *Pogranicze polsko-czeskie. Analiza społeczno - gospodarcza polskiej części* [w:] *Rozwój transgranicznej współpracy edukacyjnej w regionie Biała Podlaska - Brześć*, M. Adamowicz, A. Siedlecka (red.), 2007.

- *Granice państw w Unii Europejskiej [w:] Obywatel w Unii Europejskiej*, S.M. Grochalski (red.), 2006.
- *Procesy dezintegracyjne jako zagrożenie dla integracji europejskiej [w:] Unia Europejska i Polska wobec dylematów integracyjnych na początku XXI wieku*, M. Stolarczyk (red.), 2006.
- *Szkolnictwo - kształcenie jako wspólny interes Europy [w:] Colloquium Opole 2005. W zjednoczonej Europie. Perspektywy młodych Czechów, Polaków i Niemców ze wschodnich krajów federacji*, S. Senft, A. Trzcielińska-Polus (red.), 2006.
- *Terroryzm religijny jako środek walki politycznej [w:] Demokracja - społeczeństwo - globalizacja. W kręgu problemów współczesnej demokracji*, A.W. Jabłoński, Z.M. Nowak (red.), 2005.
- *Współczesne problemy globalne. Światowe zadłużenie. Przykład ich rozwiązywania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2005.
- *Edukacja w służbie współpracy polsko - czeskiej na pograniczu Śląska Opolskiego i Opawskiego [w:] Śląsk Opawski i Opolski w kierunku standardów europejskich. Aktywność społeczna mieszkańców pogranicza. Zbornik referatów z konferencji w Głucholazach*, Opava 2003.
- *Granica polsko - czeska w kontekście integracji europejskiej. Różne aspekty ewolucji funkcji granicy [w:] Śląsk Opawski i Opolski w kierunku standardów europejskich. Praca-współpraca-bezrobocie*, B. Kozera, M. Lis (red.), 2003.
- *Podział dóbr w świecie [w:] Colloquium Opole 2002. Rola Europy w światowych procesach kooperacji i konfrontacji*, S. Senft, A. Trzcielińska-Polus (red.), 2003.
- *Problem surowcowo-energetyczny jako problem globalny [w:] Problemy globalne współczesnego świata*, S.M. Grochalski (red.), 2003.
- *Różnorodność funkcji granic w stosunkach Polski z państwami sąsiednimi [w:] Poziomy aktywności Polski w środowisku międzynarodowym*, A. Dudek, T. Łoś-Nowak (red.), 2003.
- *Samobójstwo jako środek walki politycznej [w:] Samobójstwo. Specyfika problemu, horyzonty badawcze*, S. Kijaczko (red.), 2003.
- *Zadłużenie jako problem globalny [w:] Problemy globalne współczesnego świata*, S.M. Grochalski (red.), 2003.
- *Funkcja granicy w transgranicznym układzie regionalnym [w:] Samorząd - Rozwój - Integracja*, M. Barański (red.), 2002.

- *Polityczne implikacje globalnego zadłużenia państw [w:] Wymiary globalizacji, Z.M. Nowak (red.), 2002.*
- *Studenci wobec nadziei i zagrożeń zintegrowanej Europy - uwagi uczestnika [w:] Przystąpienie Polski i Czech do Unii Europejskiej z punktu widzenia euroregionów pogranicza polsko-czeskiego, 2002.*
- *Zmieniająca się rola granicy na pograniczu polsko - czeskim w kontekście integracji europejskiej [w:] Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich: wykorzystywanie wspólnych szans - Opolské a opavské Slezsko ve směru evropských standardů: využití společných šancí, B. Kozera, M. Lis (red.), 2002.*
- *Nauczanie języka niemieckiego w Polsce jednym ze sposobów odchodzenia od stereotypów i mitów w stosunkach polsko-niemieckich [w:] Colloquium Opole 2000. Stereotypy i uprzedzenia w stosunkach między Polakami, Niemcami i Czechami, W. Lesiuk, A. Trzcielińska- Polus (red.), 2000.*
- *Rynki finansowe, zadłużenie międzynarodowe w kontekście procesów globalizacji [w:] „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Opolskiego, Nauki Społeczno-Polityczne” 12, 1998.*
- *Rozwiązywanie problemów globalnych na przykładzie zadłużenia [w:] „Zeszyty Naukowe WSP Opole, Nauki Społeczno-Polityczne” IX/1994.*
- *Problem światowego zadłużenia jako problem globalny [w:] „Zeszyty Naukowe WSP Opole, Nauki Społeczno-Polityczne” VI/1993.*

**Wykaz osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczny wkład
w rozwój określonej dyscypliny**

**I. WYKAZ OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH ALBO ARTYSTYCZNYCH,
O KTÓRYCH MOWA W ART. 219 UST. 1. PKT 2 USTAWY**

1. Monografia naukowa, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2a ustawy:

- *Granice Unii Europejskiej w kontekście współczesnych wyzwań kryzysu uchodźczo-migracyjnego, brexitu i pandemii koronawirusa*, 2022. ISSN: 1233-6408

2. Cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b ustawy:

- *The borders of the European Union in the context of the States' response to the pandemic threat and the legal framework for the action taken* [w:] "Border&Regional Studies" Volume 10 Issue 4, 2023.
- *Ewolucja funkcji granicy polsko-niemieckiej jako wyraz rozwoju dobrosąsiedzkiej współpracy po 1989 roku* [w:] *Colloquium Opole 2000. Od konfrontacji przez normalizację do pojednania i dobrego sąsiedztwa: polsko-czesko-niemiecki kompleks sąsiedztwa w rocznicę traktatów granicznych*, 2021. ISBN: 978-83-7126-399-6
- *The British-Irish Border in the Context of Brexit* [w:] „Przegląd Strategiczny”, 2020. DOI: 10.14746/ps.2020.1.14
- *Instytucjonalny wymiar ochrony granic zewnętrznych Unii Europejskiej w kontekście bezpieczeństwa państw członkowskich* [w:] „Pogranicze. Polish Borderlands Studies”, t. 6, nr 1, 2018.
- *Instytucja granic zewnętrznych Unii Europejskiej a zapewnienie bezpieczeństwa państw członkowskich w warunkach współczesnego kryzysu migracyjnego* [w:] „Pogranicze. Polish Borderlands Studies”, t.5, nr 3, 2017.
- *Granica państwa jako kategoria wielowymiarowa* [w:] „Pogranicze. Polish Borderlands Studies”, 2013.
- *Warunki członkostwa państw w strefie Schengen* [w:] *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne*, S.M. Grochalski (red. wyd.), 2013.

- *Nowe funkcje granicy [w:] Colloquium Opole 2009: od Okrągłego Stołu do Obalenia Muru Berlińskiego i Aksamitnej Rewolucji: Polacy - Niemcy - Czesi: nowe wartości, nowe relacje*, M. Lis; A. Trzecińska-Polus (red.), 2010.
- *Zmieniająca się rola granicy na pograniczu polsko - czeskim w kontekście integracji europejskiej [w:] Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich: wykorzystywanie wspólnych szans = Opolské a opavské Slezsko ve směru evropských standardů : využití společných šancí*, B. Kozera, M. Lis (red.), 2002.

II. WYKAZ AKTYWNOŚCI NAUKOWEJ ALBO ARTYSTYCZNEJ

1. Wykaz opublikowanych monografii naukowych (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.1):
 - *Raport z badań "Granice w Unii Europejskiej"*, 2010.
2. Wykaz opublikowanych rozdziałów w monografiach naukowych:
 - *Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex) i jej rola w kontekście współczesnego kryzysu migracyjnego [w:] Artificem commendat opus. Region-Pamięć-Polityka. Studia i materiały ofiarowane profesor Danucie Kisielewicz*. E. Ganowicz (red.), 2018.
 - *Aksesja Polski do strefy Schengen: przykład negocjacji zinstytucjonalizowanych [w:] Negocjacje międzynarodowe. Determinanty, aktorzy, procesy*, B. Curyło, W. Opiola (red.), 2016.
 - *Bezpieczeństwo granic Unii Europejskiej w kontekście kryzysu migracyjnego 2015/2016 [w:] Bezpieczne państwo. Bezpieczny obywatel. Bezpieczna Unia Europejska*, S.M. Grochalski (red.), 2016.
 - *Granice zewnętrzne Unii Europejskiej a bezpieczeństwo narodowe państw członkowskich w kontekście współczesnego kryzysu migracyjnego. Odcienie bezpieczeństwa. Obszary badań, kierunki rozwoju*, P. Polko; M. Walancik (red.), 2016.
 - *Zmienność funkcji granicy między Polską a Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej jako funkcja stosunków między Polską a Federacją Rosyjską. Granica „liberalna”, granica rzeczywiście „rozdzielająca” [w:] Stosunki Polski z mocarstwami w drugiej dekadzie XXI wieku*, K. Czornik; M. Lakomy; M. Stolarczyk (red.), 2016.

- *Bezpieczne granice - wolny obywatel* [w:] *Wolność-bezpieczeństwo-obywatel. Studium administracyjnoprawne*, S.M. Grochalski (red.), 2015.
- *Die Staatgrenze als Determinante der Identität Sachsen und Tschechien. Regionale Identitäten und transregionale Verflechtungen in Ostmitteleuropa - Sasko a Česko* [w:] *Regionální identity a transregionální propojeňi ve střední a východní Evropě*, S. Garsztecki, M. Jeřábek, M. Munke, I. Scherm (red.), 2015.
- *Obywatel w warunkach ewolucji wewnętrznych granic Unii Europejskiej* [w:] *Integracja europejska. Główne obszary badawcze*, P. Stawarz, J. Tymanowski, K.A. Wojtaszczyk (red.), 2015.
- *Statni hranice jako determinanta identity Sasko a Cesko* [w:] *Regionalni identity a transregionalni propojeni ve sredni a vychodni Evropie*, S. Garsztecki, M. Jeřábek, I. Scherm (red.), 2015.
- *Układ z Schengen a polska granica wschodnia w kontekście bezpieczeństwa Unii Europejskiej* [w:] *Dylematy polityki zagranicznej Polski na początku XXI wieku*, K. Czornik, M. Lakomy, M. Stolarczyk (red.), 2014.
- *Ustawodawstwo polskie wobec wymogów schengeńskich* [w:] *Między historią a polityką. Śląsk w przestrzeni europejskiej. Studia i szkice dedykowane Profesorowi Edmundowi Nowakowi*, D. Kisielewicz; A. Trzcielińska-Polus (red.), 2014.
- *Wpływ członkostwa w strefie Schengen na bezpieczeństwo Polski w wymiarze narodowym i ponadnarodowym* [w:] *Dylematy polityki bezpieczeństwa Polski na początku drugiej dekady XXI wieku*, K. Czornik, M. Lakomy (red.), 2014.
- *Granice w Unii Europejskiej - moje refleksje związane z przekraczaniem granic* [w:] *Antynomie polityczności. Artykuły, eseje i szkice dedykowane Profesor Barbarze Goli*, K. Minkner, L. Rubisz (red.), 2013.
- *Układ z Schengen a bezpieczeństwo w kontekście wewnętrznej i zewnętrznej granicy Unii Europejskiej* [w:] *Kategoria bezpieczeństwa w prawnym wymiarze Unii Europejskiej*, S.M. Grochalski (red.), 2013.
- *Die Fortentwicklung der „Institution Grenze“ im gegenwärtigen Europa* [w:] *Regionale Identität und transnationale Räume in Ostmitteleuropa*, S. Garsztecki, I. Scherm, Ch. Waack (red.), 2012.

- *Granica państwa jako kategoria geograficzna, prawna, polityczna i społeczna* [w:] *Granice państwa jako granice jurysdykcji w Unii Europejskiej*, S.M. Grochalski (red.), 2012.
- *“Instituce hranice” v dnešni Evropě* [w:] *Regionální identita a transnacionální prostory ve středovýchodní Evropě*, S. Garsztecki, I. Scherm, Ch. Waack (red.), 2012.
- *Poland and Czech Republic in the Schengen Agreement. New possibilities of cooperation* [w:] *Collective identity, international cooperation and national interest in Europe and beyond*, B. Curyło, S. Garsztecki, A. Trzcielińska-Polus (red.), 2011.
- *Ewolucja funkcji granic a przyszłość państwa narodowego* [w:] *Ewolucja instytucji granicy we współczesnej Europie*, S.M. Grochalski (red.), 2010.
- *Zanik czy nowe funkcje granicy w Unii Europejskiej* [w:] *Ewolucja instytucji granicy we współczesnej Europie*, S.M. Grochalski (red.), 2010.
- *Czynniki rozwoju regionu a oddziaływanie polityki kulturalnej państwa* [w:] *Polityka kulturalna jako czynnik promocji i rozwoju regionu (na wybranych przykładach organizacji i instytucji użyteczności publicznej). Seria "Śląsk w Europie - Schlesien in Europa - Slezsko v Evropě"*, N. Honka (red.), 2009.
- *Układ monachijski - zmiany granic w Europie w świetle statystyk* [w:] *Układ monachijski jako przykład prawnomiędzynarodowej kapitulacji wobec agresji*, S.M. Grochalski, H. Jelec, M. Lis (red.), 2009.
- *Czynniki rozwoju regionalnego na przykładzie województwa opolskiego* [w:] *Wpływ polityki społecznej na kreowanie pozytywnego wizerunku regionu. Wyzwania i oczekiwania*, N. Honka (red.), 2008.
- *Przystąpienie Polski do Układu z Schengen jako wyzwanie dla polskiej demokracji w kontekście debaty politycznej w Polsce* [w:] *Wybrane zagadnienia polskiej i europejskiej demokracji*, S. Wróbel (red.), 2008.
- *Zmienność granic państwowych w warunkach globalizacji* [w:] *Demokracja w dobie globalizacji. T. 2. Aspekty teoretyczne*, M. Domagała, J. Iwanek (red.), 2008.
- *Granica polsko-czeska w kontekście wejścia Polski i Czech do Układu z Schengen* [w:] *Śląsk Opolski i Opawski w Unii Europejskiej. Problemy pierwszych lat członkostwa w stosunku do przemian społecznych*, 2007.

- *Pogranicze polsko-czeskie. Analiza społeczno - gospodarcza polskiej części* [w:] *Rozwój transgranicznej współpracy edukacyjnej w regionie Biała Podlaska - Brześć*, M. Adamowicz, A. Siedlecka (red.), 2007.
- *Granice państw w Unii Europejskiej* [w:] *Obywatel w Unii Europejskiej*, S.M. Grochalski (red.), 2006.
- *Procesy dezintegracyjne jako zagrożenie dla integracji europejskiej* [w:] *Unia Europejska i Polska wobec dylematów integracyjnych na początku XXI wieku*, M. Stolarczyk (red.), 2006.
- *Szkolnictwo - kształcenie jako wspólny interes Europy* [w:] *Colloquium Opole 2005. W zjednoczonej Europie. Perspektywy młodych Czechów, Polaków i Niemców ze wschodnich krajów federacji*, S. Senft, A. Trzcielińska-Polus (red.), 2006.
- *Terroryzm religijny jako środek walki politycznej* [w:] *Demokracja - społeczeństwo - globalizacja. W kręgu problemów współczesnej demokracji*, A.W. Jabłoński, Z.M. Nowak (red.), 2005.
- *Współczesne problemy globalne. Światowe zadłużenie. Przykład ich rozwiązywania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2005.
- *Edukacja w służbie współpracy polsko - czeskiej na pograniczu Śląska Opolskiego i Opawskiego* [w:] *Śląsk Opawski i Opolski w kierunku standardów europejskich. Aktywność społeczna mieszkańców pogranicza. Zbornik referatów z konferencji w Głucholazach*, Opava 2003.
- *Granica polsko - czeska w kontekście integracji europejskiej. Różne aspekty ewolucji funkcji granicy* [w:] *Śląsk Opawski i Opolski w kierunku standardów europejskich. Praca-współpraca-bezrobocie*, B. Kozera, M. Lis (red.), 2003.
- *Podział dóbr w świecie* [w:] *Colloquium Opole 2002. Rola Europy w światowych procesach kooperacji i konfrontacji*, S. Senft, A. Trzcielińska-Polus (red.), 2003.
- *Problem surowcowo-energetyczny jako problem globalny* [w:] *Problemy globalne współczesnego świata*, S.M. Grochalski (red.), 2003.
- *Różnorodność funkcji granic w stosunkach Polski z państwami sąsiednimi* [w:] *Poziomy aktywności Polski w środowisku międzynarodowym*, A. Dudek, T. Łoś-Nowak (red.), 2003.

- *Samobójstwo jako środek walki politycznej* [w:] *Samobójstwo. Specyfika problemu, horyzonty badawcze*, S. Kijaczkó (red.), 2003.
 - *Zadłużenie jako problem globalny* [w:] *Problemy globalne współczesnego świata*, S.M. Grochalski (red.), 2003.
 - *Funkcja granicy w transgranicznym układzie regionalnym* [w:] *Samorząd - Rozwój - Integracja*, M. Barański (red.), 2002.
 - *Polityczne implikacje globalnego zadłużenia państw* [w:] *Wymiary globalizacji*, Z.M. Nowak (red.), 2002.
 - Nauczanie języka niemieckiego w Polsce jednym ze sposobów odchodzenia od stereotypów i mitów w stosunkach polsko-niemieckich [w:] *Colloquium Opole 2000. Stereotypy i uprzedzenia w stosunkach między Polakami, Niemcami i Czechami*, W. Lesiuk, A. Trzecińska- Polus (red.), 2000.
3. Wykaz członkostwa w redakcjach naukowych monografii.
 4. Wykaz opublikowanych artykułów w czasopismach naukowych (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.2):
 - *Rynki finansowe, zadłużenie międzynarodowe w kontekście procesów globalizacji* [w:] „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Opolskiego, Nauki Społeczno-Polityczne” 12, 1998.
 - *Rozwiązywanie problemów globalnych na przykładzie zadłużenia* [w:] „Zeszyty Naukowe WSP Opole, Nauki Społeczno-Polityczne” IX/1994.
 - *Problem światowego zadłużenia jako problem globalny* [w:] „Zeszyty Naukowe WSP Opole, Nauki Społeczno-Polityczne” VI/1993.
 5. Wykaz osiągnięć projektowych, konstrukcyjnych, technologicznych (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.3).
 6. Wykaz publicznych realizacji dzieł artystycznych (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.3).
 7. Wykaz wystąpień na krajowych lub międzynarodowych konferencjach naukowych lub artystycznych, z wyszczególnieniem przedstawionych wykładów na zaproszenie i wykładów plenarnych:
 - Międzynarodowa Konferencja Naukowa Regionale Identität und transnationale Räume in Ost-mittleuropa, Liberec 03.03.-05.03.2011. Organizator: Uniwersytet Techniczny w Chemnitz, (G. Balawajder, A. Trzecińska-Polus, *Die Fortentwicklung der „Institution Grenze” im gegenwärtigen Europa*).

- Międzynarodowa Konferencja Naukowa Regionale Identitäten und regionale Akteure in Sachsen und Tschechien in ostmitteleuropäischen Vergleich, 11.10.-13.10.2013. Organizatorzy: Uniwersytet Techniczny w Chemnitz, Uniwersytet Jana Evangelisty Purkiniego w Ústí nad Łabą, (G. Balawajder, *Die Staatsgrenze als Determinante der Identität*).
- Konferencja Naukowa I Ogólnopolski Kongres Europeistyki Polska w procesie integracji europejskiej – dekada doświadczeń, Warszawa 2014. Organizator: Uniwersytet Warszawski Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych (G. Balawajder, *Obywatel w warunkach ewolucji wewnętrznych granic Unii Europejskiej*).
- Konferencja Naukowa Granice w XXI w. Renesans murów i podziałów, 08.11.2017. Organizatorzy: Instytut Politologii UKSW, Uniwersytet Opolski, (G. Balawajder, *Szczególna rola i znaczenie granic zewnętrznych dla bezpieczeństwa państw i obywateli Unii Europejskiej*).
- Międzynarodowa Konferencja Naukowa Colloquium Opole 2009 – Od Okrągłego Stołu do Obalenia Muru Berlińskiego i Aksamitnej Rewolucji. Polacy-Niemcy-Czesi – nowe wartości, nowe relacje, 16-17.11.2009. Organizator: Instytut Śląski, (G. Balawajder, *Nowe funkcje granicy w Europie*).
- Konferencja Naukowa Stosunki Polski z mocarstwami w drugiej dekadzie XXI w., Katowice 01.12.2016. Organizator: Zakład Stosunków Międzynarodowych, Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego, (G. Balawajder, S. M. Grochalski, *Zmienność funkcji granicy między polską a Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej jako funkcja stosunków między polską a Federacją Rosyjską. Granica „liberalna”, granica rzeczywiście „rozdzielająca”*).
- Konferencja Naukowa Bezpieczeństwo Polski w drugiej dekadzie XXI w. – problemy i wyzwania, Katowice 11.12.2014. Organizatorzy: Zakład Stosunków Międzynarodowych, Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego. Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej w Katowicach. (G. Balawajder, *Wpływ członkostwa w Strefie Schengen na bezpieczeństwo Polski w wymiarze narodowym i ponadnarodowym*).

- Międzynarodowa Konferencja Naukowa Dylematy polityki zagranicznej Polski w kontekście ewolucji środowiska międzynarodowego na przełomie pierwszej i drugiej dekady XXI wieku, Katowice 23-25.09.2013. Organizator: Zakład Stosunków Międzynarodowych, Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego, (G. Balawajder, *Strefa Schengen a polska granica wschodnia w kontekście bezpieczeństwa Unii Europejskiej*).
- Międzynarodowa Konferencja Naukowa Układ monachijski jako przykład prawno- międzynarodowej kapitulacji wobec agresji, 14.10.2008. Organizator: Uniwersytet Opolski, Instytut Politologii, (G. Balawajder, *Układ monachijski – zmiany granic w Europie w aspekcie polityczno-prawnym*).
- Międzynarodowa Konferencja Naukowa Colloquium Opole 2000 – Stereotypy i uprzedzenia w stosunkach między Polakami, Niemcami i Czechami. Organizator: Instytut Śląski w Opolu, (G. Balawajder, *Nauczanie języka niemieckiego w Polsce jednym ze sposobów odchodzenia od stereotypów i mitów w stosunkach polsko- niemieckich*).
- Międzynarodowa Konferencja Naukowa Colloquium Opole 2002 – Rola Europy w światowych procesach kooperacji i konfrontacji. Organizator: Instytut Śląski w Opolu, (G. Balawajder, *Podział dóbr w Europie*).
- Międzynarodowa konferencja naukowa Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich. Wykorzystanie wspólnych szans, Głubczyce 22-24.11.2001. Organizator: Uniwersytet Opolski, Instytut Nauk Społecznych, Uniwersytet Śląski w Opawie Wydział Nauk Społecznych, (G. Balawajder, *Zmieniająca się rola granicy na pograniczu polsko-czeskim w kontekście integracji europejskiej*).
- Międzynarodowa Konferencja Naukowa Śląsk Opawski i Opolski w kierunku standardów europejskich. Praca – współpraca – bezrobocie, Opawa 20-22.11.2002, (G. Balawajder, *Granica polsko-czeska w kontekście integracji europejskiej. Różne aspekty ewolucji funkcji granicy*).
- Międzynarodowa Konferencja Naukowa Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich. Aktywność społeczna mieszkańców pogranicza, Głuchołazy 20-21.11.2003. Organizator: Uniwersytet Opolski, Instytut Nauk Społecznych, Uniwersytet Śląski w Opawie, (G. Balawajder, S. M. Grochalski,

A. Trzecielińska-Polus, *Edukacja w służbie polsko-czeskiej na pograniczu Śląska Opolskiego i Opawskiego*).

- Międzynarodowa Konferencja Naukowa Colloquium 2005 – W zjednoczonej Europie. Perspektywy młodych Czechów, Polaków i Niemców ze wschodnich krajów federacji, (G. Balawajder, *Szkolnictwo – kształcenie jako wspólny interes Europy*).
- Konferencja naukowa Unia Europejska wobec dylematów integracyjnych na początku XXI wieku, Wisła 22-24.09.2005. Organizator: Zakład Stosunków Międzynarodowych, Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego, (G. Balawajder, *Procesy dezintegracyjne jako zagrożenie dla integracji europejskiej*).
- Międzynarodowa Konferencja Naukowa Śląsk Opolski i Opawski w Unii Europejskiej. Problemy pierwszych lat członkostwa w stosunku przemian społecznych, Opawa 10-11.11.2006. Organizator: Uniwersytet Opolski, Instytut Politologii, Uniwersytet Śląski, Instytut Administracji i Polityk Publicznych, (G. Balawajder, *Granica polsko- czeska w kontekście wejścia Polski i Czech do układu z Schengen*).
- Konferencja Naukowa Demokracja w dobie globalizacji, Ustroń Śląski 22-24.09.2004. Organizator: Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego, (G. Balawajder, *Zmienność granic państwowych w warunkach globalizacji*).
- Konferencja Naukowa Wybrane zagadnienia polskiej i europejskiej demokracji, Wisła 24-26.09.2006. Organizator: Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego, (G. Balawajder, *Przystąpienie Polski do układu z Schengen jako wyzwanie dla polskiej demokracji w kontekście debaty politycznej w Polsce*).
- Konferencja Naukowa Wpływ polityki społecznej na kreowanie pozytywnego wizerunku regionu. Wyzwania i oczekiwania, 16-17.10.2008. Organizator: Uniwersytet Opolski, Instytut Politologii, (G. Balawajder, *Czynniki rozwoju regionalnego na przykładzie województwa opolskiego*).
- Konferencja Naukowa Polityka regionalna jako czynnik promocji i rozwoju regionu, 18-19.10.2009. Organizator: Uniwersytet Opolski, Instytut Politologii,

(G. Balawajder, *Czynniki rozwoju regionu a oddziaływanie polityki kulturalnej państwa*).

- Międzynarodowa Konferencja Naukowa Bezpieczna Europa: diagnoza i prognoza Systemowe działanie w sytuacji kryzysowej, Dąbrowa Górnicza 12-13.05.2016. Organizator: Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, (G. Balawajder, *Granice zewnętrzne Unii Europejskiej a bezpieczeństwo narodowe państw członkowskie w kontekście wspólnego kryzysu migracyjnego*).
- Międzynarodowa Konferencja Naukowa Colloquium Opole 2000 – Od konfrontacji przez normalizację do pojednania i dobrego sąsiedztwa: polsko-czesko-niemiecki kompleks sąsiedztwa w rocznicę traktatów granicznych, (G. Balawajder, *Ewolucja funkcji granicy polsko-niemieckiej jako wyraz rozwoju dobrosąsiedzkiej współpracy po 1989 r.*).
- International Scientific Conference New Challenges for Borderlands Studies: Regional, European and Global Perspectives, Opole. 8-10.09.2021. Organizator: Instytut Politologii Uniwersytetu Opolskiego, (G. Balawajder, *The borders of the European Union in the context of the States' response to the pandemic threat and the legal framework for the actions taken*).
- Ogólnopolska Konferencja Naukowa Polska Prezydencja w Unii – szanse czy zagrożenia, Opole 07-08.04.2011. Organizatorzy: Uniwersytet Opolski (Studenckie Koło Naukowe Politologów), Politechnika Opolska (Koło Naukowe Młodych Europejczyków), Uniwersytet Jagielloński (Koło Naukowe Europeistyki), (G. Balawajder, *Partnerstwo wschodnie jako jeden z priorytetów polskiej prezydencji w Unii Europejskiej*).
- Ogólnopolskie Forum Gospodarcze Problemy współczesnej gospodarki w ujęciu krajowym, europejskim i międzynarodowym, 29.05.2014. Organizatorzy: Koło Naukowe Młodych Europejczyków Politechniki Opolskiej, Koło Naukowe LexPro Negotium Uniwersytetu Opolskiego, (G. Balawajder, *Granice państwa w warunkach procesu globalizacji*).
- Konferencja Naukowa Migracje – zagrożenia czy szansa Polski? Ekonomiczne i społeczno-kulturowe aspekty, Kamień Śląski 27.11.2019. Organizatorzy: Uniwersytet Opolski, Wydział Nauk o Polityce i Komunikacji Społecznej, Narodowy Bank Polski, (G. Balawajder, *Migracje w ujęciu teoretycznym*).

- Międzynarodowa Konferencja Naukowa Quo vadis borderlands studies, 28.10.2015. Organizatorzy: Instytut Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Centrum im. Willego Brandta. Udział w panelu dyskusyjnym *Nowe podejście badawcze do studiów granicznych*.
8. Wykaz udziału w komitetach organizacyjnych i naukowych konferencji krajowych lub międzynarodowych, z podaniem pełnionej funkcji.
 9. Wykaz uczestnictwa w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych, z podziałem na projekty zrealizowane i będące w toku realizacji, oraz z uwzględnieniem informacji o pełnionej funkcji w ramach prac zespołów:
 - W latach 2008-2010 członek zespołu realizującego grant badawczy *Granice w Unii Europejskiej* (pod kierunkiem prof. UO, dr hab. S.M. Grochalskiego).
 10. Wykaz członkostwa w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych wraz z informacją o pełnionych funkcjach.
 11. Wykaz staży w instytucjach naukowych lub artystycznych, w tym zagranicznych, z podaniem miejsca, terminu, czasu trwania stażu i jego charakteru.
 12. Wykaz członkostwa w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism wraz z informacją o pełnionych funkcjach (np. redaktora naczelnego, przewodniczącego rady naukowej, itp.).
 13. Wykaz recenzowanych prac naukowych lub artystycznych, w szczególności publikowanych w czasopismach międzynarodowych:
 - Recenzja artykułu *Współpraca transgraniczna państw Grupy Wyszehradzkiej na rzecz zagrożenia bezpieczeństwa granic*, „Poliarchia”. Studenckie czasopismo naukowe Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego nr 2(3)2014.
 - Recenzja artykułu *Symboliczne zamknięcie granic w Europie. Strefa Schengen-konsekwencje zmiany koncepcji granic w Unii Europejskiej*, „Konteksty Społeczne”, Instytut Socjologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (Tom III nr 5, nr 6), 2015.
 14. Wykaz uczestnictwa w programach europejskich lub innych programach międzynarodowych:
 - Erasmus+, Uniwersytet Śląski w Opawie, 24-27.05.2023 r.

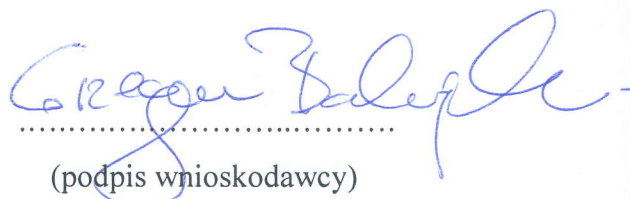
15. Wykaz udziału w zespołach badawczych, realizujących projekty inne niż określone w pkt. II.9.
16. Wykaz uczestnictwa w zespołach oceniających wnioski o finansowanie badań, wnioski o przyznanie nagród naukowych, wnioski w innych konkursach mających charakter naukowy lub dydaktyczny.

III. WSPÓŁPRACA Z OTOCZENIEM SPOŁECZNYM I GOSPODARCZYM

1. Wykaz dorobku technologicznego.
2. Współpraca z sektorem gospodarczym.
3. Wykaz uzyskanych praw własności przemysłowej, w tym uzyskanych patentów krajowych lub międzynarodowych.
4. Wykaz wdrożonych technologii.
5. wykaz wykonanych ekspertyz lub innych opracowań wykonanych na zamówienie instytucji publicznych lub przedsiębiorców.
6. Wykaz udziału w zespołach eksperckich lub konkursowych.
7. Wykaz projektów artystycznych realizowanych ze środowiskami pozaartystycznymi.

IV. DANE NAUKOMETRYCZNE

1. Impact Factor (w dziedzinach i dyscyplinach, w których parametr ten jest powszechnie używany jako wskaźnik naukometryczny).
2. Liczba cytowań publikacji wnioskodawcy, z oddzielnym uwzględnieniem autocytowań.
3. Indeks Hirscha.

.....
(podpis wnioskodawcy)